

NYTT OM **KVINNE- FORSKNING**

Nr.2/83

BARNEVERNSAKADEMIET
1971-1984

NYTT OM KVINNEFORSKNING
fra Norges almenvitenskapelige forskningsråds
Sekretariat for kvinneforskning
Argang 7, 1983

Redaksjon:
Sekretariatet for kvinneforskning
Ansvarlig redaktør: Aina Schiøtz
Omslag og layout: Josef Leupi
Trykk: GCS Oslo
Sats: JET-Z
ISSN: 033-0265

Utkommer med 4–6 nummer pr. år.
Ettertrykk er tillatt når forfatteren samtykker og kilde oppgis.
Tillatelsen gjelder ikke illustrasjoner.

Løssalg: kr. 15,—
Abonnement: kr. 60,—
Postgiro: 5 14 71 60

Redaksjonens adresse:
NYTT OM KVINNEFORSKNING
Munthes gt. 29, Oslo 2
Tlf.: (02) 56 52 90

Omslagsillustrasjon:
Norges første kvinnelige student,
Cecilie Thorsen.
Malt av Kalle Løchen 1885 (utsnitt).
Tilhører Nasjonalgalleriet.

Innhold

Bente Nilsen Lein:

Aasta Hansteen – myte og mangfold s. 2

Inger Johansen:

Kvinnedokumentasjon s. 4

Marit Halvorsen:

På Roma-tur. Italiensk feminisme s. 9

Bente Heuch:

Kvinner i ledelse s. 12

Anne-Jorunn Berg, Hjørdis Kaul, Elin Kvande, Merete Lie,

Bente Rasmussen, Knut H. Sørensen:

Teknologiens betydning for kvinners arbeidsliv s. 14

MØTER, SEMINARER, KONFERANSER

Organisasjon for kvinnelige forskere og studenter s. 17

Arbeidsseminar om fruktbarhetsforskning s. 19

Kvinner ved distriktshøgskolene s. 21

Nordisk kvinnehistoriemøte i Oslo s. 23

Kvinneforskning for samfunnsplanlegging s. 24

"Trenger vi forandringer?" Møte om kvinner i realfag i Tromsø s. 24

Nordisk symposium om "Arbetsrätt i kvinnoperspektiv" s. 25

Kvinnokurser i Norden. Kurs for kursledare s. 26

Nordisk konferanse om kvinnevitenenskap – dens teoretiske og praktiske implikasjoner . . s. 26

Kvinner i Danmark s. 27

BOKOMTALER

Studier i kvinners livsløp s. 24

Andre linjer s. 30

Kvinner og idrett s. 31

Kvinneres seksualitet s. 33

LITT AV HVERT s. 36

PUBLIKASJONER s. 42

Aasta Hansteen — myte og mangfold

Orientering om et tverrfaglig NAVF-støttet prosjekt

Aasta Hansteen (1824–1908) er først og fremst kjent som kvinnesakspioner: Hun er for mange selve prototypen på den halvgale, mannevonde kvinnesaks-kvinnen med ridepisk og paraply, slik vi møter henne i Gunnar Heibergs skuespill Tante Ulrikke. For andre framstår hun som kvinnebevegelsens fanebærer og martyr i Norge.

Aasta Hansteen var imidlertid også mye mer enn dette: Hun var maler, teolog, tenker, landsmålsforkjemper og dikter, og har gitt originale bidrag på alle disse feltene, gjennom en stor og spredt produksjon.

Den eksisterende litteratur om Aasta Hansteen er liten og mangelfull. Det er ikke utgitt noen monografi. Det eneste som foreligger er artikkelen i Norsk biografisk leksikon fra 1931, en upublisert hovedoppgave fra 1960 og en publisert prøveforelesning fra 1980. Kvinnesakslitteraturen har bare korte avsnitt om Aasta Hansteen. I kunsthistoriske verk er hun knapt nevnt; i kirkehistoriske, idehistoriske og litteraturhistoriske i det hele tatt ikke. Aasta Hansteens egne verk er ikke analysert, og manglende kunnskap og anekdotiske skildringer har bidratt til at ettertiden har fått et skjevt, til dels feilaktig bilde av henne.

2

Etter noe forarbeid gikk 5 forskere

våren 1982 sammen i et *tverrfaglig prosjekt med det formål å kartlegge og analysere Aasta Hansteens mangesidige virke for derigjennom å korrigere den skjeve mytedannelsen.*

Vi hadde alle 5, først uavhengig av hverandre, senere i et visst uformalisert samarbeid, tatt opp ulike aspekter ved Aasta Hansteens liv og virke. Arbeidet var svært krevende, særlig fordi produksjonen til Aasta Hansteen er usedvanlig mangfoldig og kildene til dels svært vanskelig tilgjengelige (artikler i aviser og tidsskrifter, upubliserte manuskripter, brev og dagbøker og malerier nesten utelukkende i privat eie). Vi fant det derfor både ønskelig og nødvendig å gå sammen i et tverrfaglig samarbeidsprosjekt. Vi hadde også alle et uttalt ønske om å forsøke en mer kollektiv arbeidsform enn den tradisjonelle forskerrollen tilsier.

Etter felles søknad til NAVF ble hver av oss tildelt 2 måneders arbeidsstipend. I tillegg fikk vi av NAVF dekket 3 reiser til felles arbeidsmøter i Oslo for forskerne fra Bergen og Tromsø og en reise til Oslo for forskeren fra Amerika, Janet Rasmussen. Til utgifter i forbindelse med kopiering og fotografering fikk vi 5000 kroner. Underveis dukket det opp behov for arkivstudier i Køben-

havn og en måneds ekstra arbeidsstipend, og etter grundig dokumentasjon av behovet ble det bevilget ekstra penger. Vi vil derfor si oss godt fornøyd med NAVFs behandling og oppfølging av prosjektet. Det er grunn til å anta at man på dette hold hadde spesiell interesse av tverrfagligheten i prosjektet, og vi tror også at NAVF på denne måten har fått stor arbeidsinnsats ut av forholdsvis beskjedne midler. Vi har fra vår side vært nøye med å dokumentere framdrift.

Tverrfagligheten og samarbeidet har muligens fått svært tradisjonelle uttrykk. Vi har valgt å utmynte prosjektet i 5 delprosjekter der hver enkelt forsker står ansvarlig for sin del. Det vil i praksis si at vi skriver en artikkel hver innenfor vårt spesialområde etter følgende plan:

1. Anne Wichstrøm: Aasta Hansteen – yrke: malerinne.
2. Elisabeth Aasen: "I Noreg maa ein tala so mange tungemaal." Aasta Hansteen som poet og målkvinne.
3. Bente Nilsen Lein: Tante Ulrikketiden: Aasta Hansteens engasjement i kvinnesak og sedelighetssak i 1870-årene.
4. Janet Rasmussen: Aasta Hansteen og Amerika.
5. Nina Karin Monsen: Aasta Hansteen: person, tenkning og drøm.
6. Bente Nilsen Lein: Aasta Hansteen og den organiserte kvinnebevegelse.

Artiklene vil bli publisert samlet i bokform – med samme tittel som prosjektet, og vil da utgjøre en monografi. Vi utarbeider bibliografi og katalog over Aasta Hansteens malerier. Aasta Hansteens biografi er i stor grad trukket inn i de enkelte tematiske artiklene slik at de forskjellige periodene av hennes liv er behandlet under en hovedsynsvinkel. Slik mener vi i fellesskap å kunne gi

en samlet framstilling og analyse av Aasta Hansteens liv og virke.

Det tverrfaglige samarbeidet har dels kommet til uttrykk i at vi på et forberedende stadium i fellesskap diskuterte disposisjoner og problemstillinger for hver enkelt artikkel, dels i diskusjon av mer generelle teorier og metoder med relevans for prosjektet (f.eks. hermeneutiske problemer, spørsmålet om den kvinnelige kunstner og "galskapen", seksualitetens plass i kvinnebevegelsen, o.l.).

Disse diskusjonene har pågått kontinuerlig i løpet av hele arbeidsprosessen, dels på arbeidsmøter med alle til stede, dels pr. brev og telefon mellom to eller flere.

Denne kontinuerlige debatten har utvilsomt gitt den enkelte nye kunnskaper og problemstillinger som har gitt mulighet for korreksjoner og alternative innfallsvinkler underveis. Utover denne gjensidige "læringen" er hver enkelt prosjekt-deltaker stilt fritt til å utforme sin artikkel på grunnlag av egne hypoteser. Hver forsker står dermed alene ansvarlig for sine synspunkter. Hvorvidt dette strukturerte mangfoldet blir styrke eller svakhet, gjenstår å se.

Foreløpig har prosjektdeltakerne mye godt å si om denne arbeidsformen. Det har vært fruktbart å arbeide i fellesskap, og vi har høstet erfaringer og lærdom som vi ønsker å trekke med oss over i nye prosjekter. Vi synes selv at vi har klart å takle uenigheter på en konstruktiv måte.

Boka håper vi å få utgitt våren 1984 i forbindelse med 100-års jubileet for Norsk Kvinnesaksforening.

Bente Nilsen Lein
 Institutt for språk og litteratur
 Universitetet i Tromsø

Kvinne- dokumentasjon

"Jeg gikk til disken, jeg grep en papirlapp, jeg åpnet et katalogbind og de fem prikkene her angir fem atskilte minutter i bestyrrelse, forundring og forvirring. Har dere noen anelse om hvor mange bøker som blir skrevet om kvinner i løpet av et år?" (Virginia Woolf: Et eget rom. Norsk utg. 1976.)

Virginia Woolf var på biblioteket i 1929. Det var noen år etter en svært aktiv periode for kvinnebevegelse og kvinnekamp, som også satte spor etter seg på trykk.

1970-årene ble en ny aktiv periode. Sammen med den nye kvinnebevegelsen vokste det fram et tverrvitenskapelig fagområde for kvinnestudier. Mange kvinner i forsknings- og undervisningsmiljøene var knyttet til kvinnebevegelsen, og de tok dette perspektivet med seg inn i fagene. Kvinnespørsmål ble en viktig del av samfunnsdebatten, og det nedfelte seg i en kraftig økning i litteraturen om kvinner.

Ved begynnelsen av denne perioden følte mange kvinneforskere at de startet på bar bakke og at det ikke fantes tidligere arbeider å knytte forskningen til. På mange områder var dette ganske sikkert tilfelle, men det hadde også en viss bakgrunn i at den litteratur som eksisterte var vanskelig tilgjengelig. Faget kvinneforskning har en struktur som går på tvers av de tradisjonelle faggrensene, slik at det relevante materialet var spredt på mange emneområder.

I tillegg hadde det vært en tendens til å se på en del kvinnefaglig litteratur som mindre viktig. Den var delvis utelatt fra de vanlige hjelpemidlene for litteratursøking, eller så godt begravet at det ble et prosjekt for seg selv å finne tilbake til den.

Litteraturen som kom ut av kvinnebevegelsen og -forskningen i 70-årene, var heller ikke alltid lett tilgjengelig. Mye av den ble publisert utenom de vanlige kanalene, f.eks. gjennom små nye forlag og tidsskrifter, og med begrenset opplag. Biblioteksystemene var ikke formålstjenlige for forskere innenfor det nye fagområdet, og det var derfor et stort behov for at opplysninger om litteraturen ble gjort tilgjengelig gjennom andre former for dokumentasjon. Jeg vil i det følgende ta opp noe av det arbeidet som ble gjort på dette området.

Bibliografier

Fordi det var vanskelig å finne litteraturen, ble det viktig for kvinneforskerne å ha gode og omfattende fortegnelser over materiale de hadde sett. En del av disse private referanselistene ble publisert i stensilform eller som artikler, fordi det var mangel på bibliografier. Kvaliteten var varierende, men de fylte en funksjon fordi så lite fantes på området.

Det varte ikke lenge før de første mer omfattende bibliografiene kom.

Her i Norge laget f.eks. Kari Skjønberg en bibliografi til kvinneåret, med henvisning til ca. 200 nyere skandinaviske bøker om kvinnesak og kvinnestudier. (Det bør også nevnes at det fantes et par tidligere norske litteraturlister over kvinnesak, bl.a. Biblioteksentralens "Kvinnen og samfunnet" fra 1960, som tar med sentrale bøker publisert på norsk.)

Etter hvert er det blitt utarbeidet et stort antall bibliografier, både over hele området kvinnestudier, og over spesialområder. Det er nå blitt så mange at det har vært nødvendig å publisere egne oversikter over bibliografier, de såkalte biblio-bibliografier. En slik oversikt fra 1980 lister ca. 500 forskjellige bibliografier om kvinneemner innenfor det engelskspråklige området. (Ritchie, Maureen, comp.: *Women's studies: A checklist of bibliographies*, London 1980. En annen omfattende biblio-bibliografi er: Eichler, Margrit: *An annotated selected bibliography of bibliographies on women*, Toronto 1976.) For skandinaviske brukere har Nynne Koch og Annie Winther ved det Kongelige bibliotek i København utarbeidet en håndbok som har både biblio-bibliografi, tidsskriftoversikt og oversikt over skandinaviske dokumentasjonssentra. (Koch, Nynne og Annie Winther: *Kvindeforskning/Women's studies*, Kbh. 1981. Det Kongelige Bibliotek. Fag-bibliografier 10.)

De fleste litteraturoversikter som lages, er avsluttede bibliografier, og er av den grunn mer eller mindre foreldet allerede når de kommer ut. Det er et klart behov for løpende bibliografier av typen årsbibliografier, månedsbibliografier etc. Det kreves imidlertid en god del ressurser for å produsere løpende bibliografier, og i likhet med resten av kvinneforskningen har ikke kvinne-dokumentasjonen hatt store økonomiske midler til rådighet. Det er derfor få løpende oversikter, men det finnes en

amerikansk løpende bibliografi over hele feltet: *Women studies abstracts*. Den startet i 1972 og kommer med ca. 4 nummer i året, og tar med engelskspråklige artikler. Foruten at den er løpende, er den verdifull fordi den inkluderer opplysninger om en del mindre amerikanske kvinnepublikasjoner som ikke finnes andre steder. (Dessverre er det ofte vanskelig å få tak i selve materialet fra slike publikasjoner, men WSA samarbeider med en "reprint service" som skal kunne skaffe det.) (*Women studies abstracts*. Rush., N.Y. 1972—.)

Det kanadiske *Resources for feminist research* (tidligere *Canadian newsletter of research on women*) startet også i 1972. Den har en bibliografisk del, pluss artikkelmateriale, opplysninger om begivenheter, organisasjoner, sentra etc. (*Resources for feminist research*. Toronto, 8 (1979—). Fort. av *Canadian newsletter of research on women*. 1(1972)—7(1978).

Her i Skandinavia har vi *Ny litteratur om kvinner* (tidligere *Kvinnohistorisk arkiv: Förteckning över nyutkommen litteratur*) som utgis i Göteborg med 4 nummer årlig. Den startet i 1971, og er spesielt viktig fordi den tar med både skandinavisk og ikke-engelskspråklig europeisk materiale.

En spesiell bibliografi er *Bibliofem*, som i utgangspunktet er en oversikt over de bøker som finnes i et engelsk spesialbibliotek (Fawcett library) og i den britiske Equal opportunities commissions bibliotek. I tillegg inkluderer den også det den finner av andre nye bøker om kvinner. Bibliografien kommer bare på mikrofiche. (*Bibliofem*. Lond. 1978—. Mikrofiche.)

Det er meningen at det skal starte en ny løpende bibliografi i 1983 — *Studies on women abstracts* — men første nummer er ennå ikke kommet.

Ellers finnes det løpende bibliografisk arbeide på mer avgrensede områ-

der. En av de nyttigste har vært tidsskriftet *Women and literature's* årsbibliografi *Bibliography of literature in English by and about women*, fra 1974 til 1978. Fra 1980 kom tidsskriftet i nytt format, og det ser ikke ut til at man vil fortsette å ta med bibliografien. (*Bibliography of literature in English by and about women*. Spesialhefte av tidsskriftet *Women and literature*. 1974(1975)–1978(1979).

Det er også mulig å finne materiale om kvinner i de vanlige større løpende bibliografiene, som *Sociological abstracts*, *Psychological abstracts* etc. Det er imidlertid mye som ikke inkluderes her, b.a. fordi de spesielle kvinnetidsskriftene faller utenfor. Dessuten er materialet, som for mye av dokumentasjonen ellers, overveiende engelsk-amerikansk dominert.

Denne typen bibliografier er spesielt nyttige hvis en har adgang til å søke i dem via EDB. Fordi søkemetoden som benyttes stort sett går ut fra aktuelle begreper innenfor problemområdet, er det mulig å få laget en nyansert og klart målrettet søkeprofil, som er spesielt viktig for et tverrvitenskapelig fagområde.

Dokumentasjonssentra

Det eksisterer endel sentre for kvinne-dokumentasjon, både internasjonale og nasjonale, og flere av disse utgir publikasjoner av bibliografisk betydning. Som eksempel *Women's international information and communication service*, som utgir publikasjonen *Isis*. Denne er i hovedsak organisert som en serie temanumre, hvor det også er opplysninger om litteratur og organisasjoner med tilknytning til temaet. Sentret forsøker å fungere som et ressurs-senter for organisasjoner og grupper som arbeider med kvinnefrigjøring på forskjellige områder, og har spesielt fokusert på utviklingslandene.

I Norden finnes dokumentasjonssentra i flere av landene. Det eldste og mest omfattende er *Kvinnohistoriska samlingarna i Göteborg*, som ble grunnlagt i 1958 som en stiftelse som skulle innsamle kvinne-relevante arkiver og yte bibliografisk hjelp. Fra 1971 ble arkivet innlemmet i Göteborgs universitetsbibliotek, og har fra den tid gitt ut den ovennevnte kvartalsbibliografien "Ny litteratur om kvinner".

I Danmark finnes det flere steder som har kvinne-relevant materiale. De viktigste er *Statsbiblioteket i Århus*, med sin *Kvindehistorisk samling* som omfatter arkivstoff og avisutklipp, og *KVINFO* i København, tidligere tilknyttet Det Kongelige bibliotek, fra 1982 i en mer selvstendig stilling med et utstrakt samarbeide med biblioteket. *KVINFO* registrerer dansk og utenlandsk litteratur, mest monografier. Det har som overordnet målsetting å støtte kvinneforskning i Danmark og å fremme kontakt mellom forskere og brukere, og forskere innbyrdes.

I Finland finnes det kvinnehistoriske samlinger på *Åbo akademis bibliotek*. Dette er en specialsamling innen bibliotekets bestand. I tillegg registreres det løpende kvinne-relevant materiale fra de viktigste finlandssvenske aviser og tidsskrifter.

Det er i 1983 bevilget midler til å begynne en registrering også av den finsk-språklige litteraturen.

Island har sitt kvinnehistoriske arkiv, *Kvennasögusafn Islands*. Foreløpig er dette en litteratursamling, med hovedvekt på litteratur med islandsk tilknytning. Det drives ikke noen særlig bibliografisk aktivitet utover registreringen av materialet i samlingene.

Her i Norge har vi Dokumentasjonstjenesten for litteratur om kvinner, som er lagt til Universitetsbiblioteket i Bergen.

Dokumentasjonstjenesten ble opprettet i 1974, som et resultat av at fle-

re interesserte kvinner hadde presset på for å få i gang arbeide med kvinnekumentasjon i Norge. Dette påtrykket resulterte i på den ene siden en bevilgning til et treårig prosjekt ved Norsk privatarkivinstitutt for å oppspore og registrere kvinnehistoriske arkiver. Registreringen ble foretatt av Gro Hagemann, og kom ut i publikasjonen *Norsk privatarkivinstitutt: Kvinnehistoriske arkiver. Oslo 1978*. På den annen side ble det opprettet et senter som skulle drive med bibliografisk arbeide for kvinne-relevant materiale, i første omgang for ett år. Dette var starten på Dokumentasjonstjenesten, som i de første årene levde på årlige bevilgninger, men som fra 1978 har hatt 1/2 stilling på fast engasjement.

Tjenesten driver utelukkende dokumentasjonsarbeide, og har ikke noen egen boksamling. Det er utgitt en årspublikasjon, *Kvinne-relevante artikler i norske tidsskrifter 1974*, og det eksisterer materiale for tilsvarende bibliografier for alle senere år. Det har ikke vært personalmessige ressurser til å gi det ut foreløpig.

Historisk institutt ved Universitetet i Bergen har utarbeidet et omfattende kartotek over opplysninger om litteratur av kvinnehistorisk interesse. Dette er kopiert opp og er også tilgjengelig ved Historisk institutt, Universitetet i Oslo.

Mange norske biblioteker har utgitt oversikter over kvinnelitteraturen i biblioteket. Jeg kan nevne Norges Handelshøyskole, Oppland distriktshøgskole, Deichmanske bibliotek, Bergen offentlige bibliotek, Tromsø kommunale bibliotek, Samfunnsvitenskapelig og Historisk-filosofisk fakultetsbibliotek ved Universitetet i Oslo.

De skandinaviske dokumentasjons-sentrene har et organisert samarbeid, og har nettopp nå avsluttet et prosjekt om muligheten av å opprette en nordisk database for kvinnelitteratur.

Basen skal inneholde skandinavisk bok- og tidsskriftlitteratur om kvinner, samt utenlandsk bok- og tidsskriftlitteratur som finnes i de nordiske land. Den skal være tilgjengelig via EDB, men også i form av trykte publikasjoner (f.eks. 4 i året). Hvis prosjektet blir en realitet, håper vi å kunne starte i løpet av 1984. Men vi vet ennå ikke om vi kan få midler til det. En slik database ville være det beste mulige hjelpemiddel for skandinaviske kvinneforskere, fordi en her på ett sted får samlet materiale som ellers er spredd over hele systemet. Særlig er dette viktig for den skandinavisk-språklige litteraturen, som ofte er svært arbeidskrevende å finne på andre måter. I tillegg får en mulighet via EDB til en meget presis emnesøking.

Adresseliste over en del bibliotek og dokumentasjons-sentra

INTERNASJONALE

Centre Européen Féminin de Recherche sur l'Évolution de la Société (CEFRES)
55 rue de Varenne, F-500 Paris

International center for research on women,
1010 16th Street, NW,
Wash., D.C. 20036

ISIS. Women's information and communication service
Case postale 301, 122 Carouge/Geneve

Nasjonale sentra

BELGIA

GRIF (Groupe de recherches et d'information féministe)

Rue Henri Van Zuylen 59, 1180 Bruxelles
Le Féminaire (Dokumentasjons- og forskningssenter for radikale feminister),
1 Rue Herman Richir, 1030 Bruxelles

Rosa: Rol and Samenleving vzw (dokumentasjonssenter for feminisme og kjønnsroller, støttet av kulturdepartementet),
Bondgenotenstaat 62, 1190 Bruxelles
- Vorst.

CANADA

Canadian research institute for the advancement of women
Box 236, Station B, Ottawa,
Canada K1P 6C4

DANMARK

KVININFO, Læderstred 15, 2. sal,
1201 København K.
Statsbiblioteket i Århus,
Kvindehistorisk samling,
Universitetsparken, DK 8000 Århus

FINLAND

Åbo akademis bibliotek
Kvinnohistoriska samlingarna,
20500 Åbo 50.

FRANKRIKE

Bibliothèque Marguerite Durand (et av de eldste kvinnebibliotekene),
21 Place de Pantheon, F-75005 Paris
Centre de documentation féministe
50 rue d l'Ouest, Paris 14
Agence femmes information (dagsaktuell informasjon), 104 Bd.St. Germain,
F-75006 Paris.
Documentation femmes
110 rue du Chateau, 75014 Paris.
Centre d'orientation, de documentation et d'information féminin,
81 rue Semac, F-13001 Marseille.
Se også Centre Europeen Féminin de Recherche.

ISLAND

Kvennasögusafn Islands
Postholf 7005 Reykjavík.

ITALIA

La Biblioteca (Kvinnebibliotek)
Via delle Stelletta 18, Roma.
Centro di studi storici sul movimento di liberazione della donna in Italia
(bibliotek), Presso Fondazione Feltrinelli,
Via Romagnosi 3, Milano.

NEDERLAND

Internationaal archief voor de vrouwenbeweging (IAV) (bibliotek og arkiv) og
Informatie- en Dokumentatiecentrum van de Vrouwenbeweging (IDC),
Keizersgracht 10, 1015 CN Amsterdam.

NORGE

Dokumentasjonstjenesten for litteratur om kvinner, Universitetsbiblioteket i Bergen,
5000 Bergen.

STORBRITANNIA

Women's research and resources centre
190 Upper Street
London N1.
Feminist archive (arkiv for kvinnebevegelsen, med brosjyrer, konferansedokumenter o.l.), Orchardleig House,
Shepton Mallett, Somerset.
Feminist archive, cooperative (limited enquiry service), c/o 8 St. Saviour's Terrace,
Larkhill, Bath, Avon.
Fawcett Library,
City of London Polytechnic, Calcutta House, Old Castle Street, London E1 7NT.

SVEITS

Centre F. Information
1, rue des Barrières, Case Postale 757,
1211 Geneve
Se også ISIS.

SVERIGE

Kvinnohistoriska samlingarna
Göteborgs universitetsbibliotek,
P.O.box 5096, S-402 22 Göteborg.

TYSKLAND

Deutsches Zentralinstitut für soziale Fragen
(bibliotek, inneholder Helene-Lange-Stiftung), Miquelstr. 84,
1 Berlin 33.
Archiv und Bibliothek des FFBIZ,
Stressemanstr. 40,
1000 Berlin 61.

USA

Women's studies database service,
University of Wisconsin system,
122A Memorial Library, 728 State Street,
Madison, Wisconsin 53706.
For fortegnelser over forskningssentra i USA, se:
Centers for research on women. (Nytt om kvinneforskning 1979, nr. 1, s. 14-16., og
National Council for research on women
(register og adresseliste for medlemsorganisasjonene) (Women's Studies Quarterly 10 (1982): 4, s. 28-39.)

Inger Johnsen

Universitetsbiblioteket i Bergen

På Roma-tur

Italiensk feminisme

I november i fjor var 19 kvinner fra Avdeling for kvinnerett ved Det juridiske fakultet i Oslo på ekskursjon til Roma. Vi valgte Roma som reisemål fordi vi i så mange ulike sammenhenger har støtt på tanker og ideer som kan føres tilbake til den italienske feministbevegelsen. Vi ville også gjerne møte noen fra det miljøet som var involvert i Claudia Caputi-saken, som har laget kvinneuniversitet, abortklinikker og en lønnsfor-husarbeid-bevegelse.

Disse sidene er mine private inntrykk fra turen. Den "offisielle" rapporten er under produksjon og kommer i serien "Kvinnerettslige arbeidsnotater" i løpet av våren.

"Movimento di liberazione della donna" (kvinnebevegelsen) er en løsebevegelse med en mengde selvstyrte grupper, "kvinnekollektiver" eller "kvinnekooperativer" som driver med forskjellige sysler. De varierer i størrelse, form og innhold. Noen har holdt sammen siden tidlig i 70-årene, mange opprettes ad hoc og oppløses når arbeidsoppgaven er utført. UDI (Unione delle Donne Italiane) er kommunistpartiets gamle kvinneorganisasjon, stiftet i slutten av 1940-årene.

Som jurister var det naturlig for oss å ta kontakt med andre jurister. Vi møtte bl.a. to advokater, Laura Remiddi og Rina Langostine Bassi (som noen kanskje husker fra voldtektssaken som ble tatt opp av italiensk fjernsyn og vist i Norge for et par år siden). De fortalte om italienske kvinners rettslige stilling, om arbeidet sitt og samarbeidet med kvinnebevegelsen.

Lovgivningen i Italia er fremdeles preget av landets fascistiske periode. Under Mussolini ble kvinnene bokstavelig talt jaget hjem. Gifte kvinner fikk ikke arbeid, bare en meget liten prosent av statlige stillinger var åpne for kvinner; giftet de seg, ble de sagt opp. Den lovgivning som i dag bl.a. gir kvinner et absolutt oppsigelsesvern under graviditet og inntil et år etter fødselen, må sees — ikke som et tiltak etter press fra eller for å tekkes kvinnebevegelsen — men som et middel til å rydde opp etter fascistene. Det samme kan sies om likestillingsloven (som ikke er ulik vår). Kvinnebevegelsen var ikke særlig engasjert i lovgivningsprosessen (motsatt i Norge), — "vi hadde viktigere ting å tenke på," som Berit Buonomo, vår utrettelige hjelper og "gammel" aktivist sa. Loven ble heller ikke laget først og fremst for å tilfredsstille EFs direktiver på området (sml. her Danmark). Den må også sees som et av venstresidens oppryddingstiltak. Alle vi snakket med, var forøvrig ikke i tvil om at likestillingsloven har marginal betydning for å bedre kvinners stilling på arbeidsmarkedet. Italia er preget av en dyp økonomisk krise, og slike kriser rammer som kjent kvinnene hardest, uansett likestillingslov. Jeg ble i det hele tatt slått av den alvorlige bekymring for den økonomiske situasjon alle ga uttrykk for.

Når det gjelder lovgivning, har feministene bl.a. involvert seg i den nye familieloven (fra 1975), abortlovgivning og lovgivning omkring voldtekt. Kvinnebevegelsen står f.eks. bak et forslag

om "lov mot seksuell vold". Pr. i dag er strafferammene for seksuelle voldsforbrytelser lave, og sakene tar svært lang tid. Feministene vil at voldtekt skal anses som en alvorlig forbrytelse. Manges vold mot en skal være flere forbrytelser, og blir kvinner bortført, skal tiltalen også inneholde kidnapping. De vil ha offentlig påtale, partsrettigheter for kvinnebevegelsen og avskjæring av bevisførsel om offerets tidligere seksuelleandel. Lovforslaget er et avansert resultat av politiske diskusjoner omkring et emne som er viktig for alle kvinner, og som kvinnebevegelsen har arbeidet mye med.

Kvinneuniversitetet, eller "Center Culturale di Virginia Woolf" drives av en gruppe på 10 kvinner. Vi møtte en av dem, psykoanalytikeren Francesca Molino. Siden 1979 har Virginia Woolf-senteret organisert kurser innenfor ulike fagområder. Deltakelsen og interessen er upåklagelig, sist år gikk flere hundre kvinner på kvinneuniversitetet.

Virginia Woolf-sentret er et tiltak som bryter med det tradisjonelle universitetet på flere plan. For det første er det bare åpent for kvinner. Separatismen er nødvendig for å gi kvinner tid og rom til å dyrke kvinneorientert vitenskap. For det andre er det undervisning og organisasjon basert på frivillighet og ingen betaling. Penger fra myndighetene og den beskjedne kursavgiften rekker bare til trykksaker og den slags. For det tredje er undervisningen innrettet på at lærere og studenter skal samarbeide om stoffet. (Berit Buonomo forsikret oss om at studentene ikke kunne ligge på latsiden!) Dessuten er det en målsetting at både teori og praksis skal få plass. Tverrfaglig samarbeid er også et nøkkelord. Kvinneuniversitetets eksamener gir ingen kompetanse i forhold til de ordinære universiteter og har ingen tilknytning til dem, rent bortsett fra at Virginia Woolf-sentrets lærere ofte er uni-

versitetslærere.

Etter i noen år å ha laget kurser uten å legge vekt på deres innbyrdes sammenheng, var hele siste undervisningsår viet "moderskapet". Kurskatalogen var imponerende – så mange fagområder – bl.a. psykologi, litteratur, historie, sosialantropologi, medisin, sosiologi – og så mange spennende innfallsvinkler! Deltakerne ble oppfordret til å samarbeide på tvers av kursene. Alt som skjedde var ledd i en større helhet.

Virginia Woolf-sentret har holdt til i kvinnehuset i Roma. Det har ikke vært problemfritt. Huset er blitt brukt av forskjellige kvinnegrupper, men har også fungert som "et sted å være" for en hel del kvinner som ellers ikke har noe tilholdssted – mishandlede, alkoholikere, stoffmisbrukere, psykisk syke. Det sosiale hjelpeapparatet – i den grad det i det hele tatt finnes – fungerer ikke godt. Vi ble fortalt at alle slags myndigheter har henvist kvinner til kvinnehuset i stedet for å gi adekvat hjelp. På den måten blir huset et underlig konfliktfylt sted. Virginia Woolf-sentret opplevde til slutt at de måtte ta valget mellom å flytte eller å nedlegge. De valgte det første, og sto i november i ferd med å få nye lokaler. Men, som Berit Buonomo sa: Det er tross alt en seier at vi har klart å eksistere i tre år. Det har vært bevisstgjørende. Ingen tradisjonell institusjon kunne tålt en slik påkjenning.

Vi avla også et besøk i redaksjonen til bladet *Noi donne* (*Vi kvinner*). *Noi donne* ble tidligere eid av UDI, nå består den av et leieforhold. Bladet kommer hver måned, i fire farger på glanset papir, med reklame, som et "alminnelig" dameblad. Opplaget er på 100 000, og det er 30 000 abonnenter. Inntil for 5–6 år siden besto leserkretsen av middelaldrende kvinner, mange hjemmeverende. I dag leses bladet av yngre kvinner, og først og fremst av lønnsarbeidere. Redaksjonen kaller seg et ar-

beidskooperativ, og den er både redaksjonelt og finansielt ansvarlig (i 1982 var første år med overskudd siden 1970). Artiklene er varierte. Marsnummeret for 1982, som jeg fikk med meg, er på 130 sider med 16 artikler og mange faste spalter. Artiklene har titler som "Marx er død, dessverre, men ikke jeg", "8-mars – en dag for seg selv", "Min far, den uoppnåelige", "Medisinene: nyttige, unyttige, farlige".

Da feminismen skyllet over Italia tidlig i 70-årene, ble også UDI rammet av bølgeslagene. Til da hadde UDI vært en hierarkisk partiorganisasjon. Utover i 70-årene ble UDI påvirket av feminismen. Kvinnene ønsket å løse på partiets grep, og de begynte å leve sitt eget liv. UDI var fra gammelt av medlem av kvinnes Demokratiske Verdensfond, men kom i opposisjon og meldte seg til sist ut for et par år siden. Kravet om en ny organisasjonsstruktur og en ytterligere feministisk politikk har naturligvis ført til kraftige rystelser i organisasjonen. Men kvinnene i Noi donne-redaksjonen var ikke i tvil om at den prosessen må fortsette, og oppmuntres. De ønsker seg et UDI som kan stille sine betydelige ressurser til disposisjon for kvinnebevegelsen, og kanskje fungere som en overbygning. Hvis kvinnene i UDI greier å omforme organisasjonen, har de skrevet historie.

Flere ganger i løpet av turens første dager støtte vi på "Tribunale 8 marzo". Vi fikk kontakt med en av dets opphavskvinner, Joya Longa, som tok seg tid til å fortelle oss om tribunalet.

8. mars-tribunalet drives av en gruppe på 20 kvinner fra ulike livs- og fagområder, og har sesjon 1–2 ganger i året. Målsettingen er å kjempe for frigjøring ved bl.a. å synliggjøre kvinners situasjon. Hver sesjon er viet et emne eller livsområde. Joya Longa understreket flere ganger at like viktige som de store overgrep mot kvinner, er de tusen

små overtramp som til sammen blir alvorlig diskriminering. Tribunalet dokumenterer slike "småting" og setter dem inn i en prinsipiell og politisk sammenheng. Det fungerer ikke ulikt en domstol, med vitneavhør og nøyaktig og grundig "bevisføring". Dommen som avsies til slutt, skal inneholde program for handling, anviser alternativer eller virkemiddel for det problem som ble tatt opp.

Tribunalet var noe av det mest spennende vi fant. To fra kvinneretten planlegger å reise ned til neste tribunalseksjon for å få vite mer om hvordan den virker.

Det ser altså ut til at feministbevegelsen i Roma lever og har helsen. For meg betydde turen – utover alt jeg lærte – en påminnelse om hvor viktig det er hele tiden å veksle mellom politisk handling og teoridannelse – mellom aksjonisme og bevisstgjøring. Dessuten var det inspirerende å oppdage at vi "snakket samme språk", til tross for de klare forskjeller det er mellom Italia og Norge – sosialt, kulturelt og politisk. Leve den internasjonale feminismen!

Marit Halvorsen
Avdeling for kvinneverett
Universitetet i Oslo

Kvinner i ledelse

Nila (Norsk institutt for ledelse og administrasjon) har siden høsten 1981 hatt "Kvinner i ledelse" som en av sine faste aktiviteter. Allerede fra Nila's oppstart, nyttår 1980, var aktiviteten et av de mange prosjekt-områder hvor man arbeidet på arbeidsgruppebasis. Dette prosjekt-arbeidet resulterte i to rapporter, som ble fremlagt i henholdsvis 1980 og 1981. Rapportene tok for seg hvor langt likestillingsarbeidet hadde kommet i ulike organisasjoner.

Fra det tidspunkt da området ble en fast aktivitet, og frem til i dag, har det skjedd en rivende utvikling.

Som det aller første steg tok vi kontakt med den svenske forskeren, dr. ekon. Gisele Asplund, som hadde drevet forskningsprosjekter i en del svenske bedrifter. Hun hadde bl.a. undersøkt hvilke barrierer som hindret kvinnene i å nå ledende stillinger. Dr. Asplund var interessert i å få i gang et nordisk forskningsprosjekt, under tittelen "Women in Management, why so few?" For oss var det naturlig å se på hvilke muligheter vi hadde for å initiere et slikt forskningsopplegg også i Norge. Fra våren 1982 var stipendiat i Lederopplæringsrådet, Lise Vidnes, knyttet til prosjektet som forsker. Prosjektet støttes i dag økonomisk av N.A.F., og man håper også på statlig støtte. Hvorvidt hun vil bli knyttet til det nordiske prosjektet, er det foreløpig ikke tatt standpunkt til. Nila er ikke en forskningsinstitusjon, men vi ser det som en av våre oppgaver å initiere slike tiltak. Vi har også et samarbeide med BI (Bedriftsøkonomisk Institutt) hvor diplomøkonom-studenter foretar undersøkelser over temaer, som vi har

foreslått. Dette fordi Nila sitter inne med kunnskap om hvor "skoen trykker", og BI har studenter som skal skrive sine hovedoppgaver over temaer de er interessert i.

Som en av våre hovedaktiviteter lager vi bedriftsinterne utviklingsprogram for kvinner. Dette er tiltak som både går på kvinnes personlige utvikling og bedriftens organisasjonsutvikling. Ved deltakelse i eksterne kurs, oppstår det ofte en frustrasjonsfølelse når man kommer tilbake til bedriften, fordi man har fått en rekke forventninger som ikke bedriften kan innfri.

Derfor mener Nila at utvikling best skjer i samarbeid mellom bedriften og de ansatte. Vi er på det nåværende tidspunkt i gang med flere slike bedriftsinterne programmer, og vi får en fantastisk positiv feed-back fra både bedriftens ledere og kvinnene selv. Vi tror at denne måten å arbeide på er den eneste riktige, og vi har bare positive erfaringer. For kvinner som sitter i toppstillinger tilbyr vi individuelle kurs, basert både på personlig utvikling og ledelsesutvikling.

Etter mye oppmerksomhet i massemedia høsten 1982, og en tiltakende masse av henvendelser fra kvinner i ulike posisjoner, fant vi ut at tidspunktet var modent for å lage et Forum for Kvinner i Ledelse. Responsen på dette forumet har vært fantastisk. Vi arrangerer fire møter i løpet av 1983, pluss seminarer og konferanser. Vi har håp om at dette skal bli et Forum hvor temaer av ulik karakter og høy kvalitet kan diskuteres.

Våren 1982 foreslo Nila for EFMD (European Federation for Management

Development) at det burde lages en internasjonal arbeidsgruppe med tittelen "Women in Management". Denne gruppen har hatt sitt første møte i England. Deltakere er forskere som har drevet spesielt med forskning på dette området, lærere på Management-institusjoner og representanter for næringslivet. Gruppen treffes noen ganger i året, og har en langsiktig målsetting om muligheter for påvirkning i de ulike land. Vi må være oppmerksomme på at man har kommet svært kort på dette området i en rekke land. Det er ikke bare i Norge at kvinnelige toppledere er et særsyn. Det første steg er en konferanse i Paris i desember 1983, hvor vi håper å få den amerikanske forskeren Linda Keller-Brown som en av hoved-foredragsholderne.

Jeg viser til følgende undersøkelse, som inngår i dr. ekon Gisele Asplunds forskningsmateriale:

Andelen kvinner på chefsbefattninger i några olika länder

Land	År	Andel kvinnliga (mellan och högre) chefer (%)
Frankrike	1975	16.3
V Tyskland	1978	16.7
Norge	1978	14.2
Spanien	1978	22.4
Sverige	1975	11.2
England	1979	18.8
USA	1978	23.6

Källa: Cooper & Davidson (1982), s. 15.

Dette er det siste man har hatt av årstall å hente statistikk fra, men vi kan vel trygt gå ut fra at f.eks. Sverige ligger betraktelig høyere i antall i dag, 8 år senere.

For Nila og artikkelforfatteren er det av stor viktighet å presisere at vi ikke driver noen ny form for likestillingsbevegelse, men at vi mener at det er slø-

sing, ikke å bruke de ubrukte ressurser som kvinnene representerer. Dessuten ønsker vi å få bedre ledere i norsk arbeidsliv, og ved den økende konkurransestillingen som kvinnene representerer, burde vi ha større mulighet for bedre ledelse. Den leder-rollen vi har i dag, er skapt av menn og for menn, og personlig er jeg av den oppfatning at kvinner kan bidra med nye aspekter på utformingen av denne rollen.

At det samtidig ikke er mulig å oppnå en reell likestilling før kvinnene også innehar de maktkonsentrerte stillingene i samfunnet, burde derfor være unødvendig å nevne.

Nila's "Kvinner i ledelse" har stor kontakt-flate og er selvfølgelig også opptatt av nettverks-oppbyggingen. Vi ønsker derfor velkommen, alle som ønsker en prat med oss.

Bente Heuch
Prosjektleder, Nila

Teknologiens betydning for kvinners arbeidsliv

Programmet er et samarbeidstiltak mellom kvinneforskere ved 3 institutter i Trondheim – Institutt for industriell miljøforskning (IFIM), Norsk institutt for sykehusforskning (NIS) og Institutt for organisasjon og arbeidslivsfag (ORAL). Dette gir grunnlag for å utnytte kompetanse på forskjellige områder innen programfeltet. Alle tre instituttene er knyttet til det teknologiorienterte fagmiljøet ved NTH og SINTEF.

I Handlingsplan for likestilling er det avsatt midler til forskning om betydningen av ny teknologi for kvinners sysselsetting. Programmet er finansiert gjennom disse midlene. Det forutsettes at vi selv skaffer finansiering til de ulike forskningsprosjektene som programmet omfatter.

Bakgrunnen for forskningsprogrammet

Det er en kjent sak at kvinner og menn i stor grad har ulike former for yrkestilknytning og finnes i forskjellige typer jobber. Dette gir grunnlag for å anta at teknologi og teknologisk utvikling har ulike virkninger for menn og kvinner. Disse forskjellene vil gjøre seg gjeldende både på arbeidsmarkedsnivå og i arbeidsplassforholdene.

Motiveringen for forskningsprogrammet "Teknologiens betydning for kvin-

ners arbeidsliv" ligger i behovet for å klarlegge karakteren av disse forskjellene nærmere. En slik klarlegging er nødvendig dersom et likestillingsperspektiv skal kunne bringes inn i spørsmål som angår teknologi, sysselsetting og arbeidsmiljø. Dessuten er det viktig at problemstillingene kan angripes fra flere vinkler. Teknologiens betydning for kvinners arbeidsliv må gripes som en *helhet* av utdanningsproblematikk, arbeidsmarkedsproblematikk og arbeidsmiljøproblematikk.

Programmet konsentrerer seg om tre områder knyttet til den teknologiske utvikling:

1. Marginalisering av kvinnelig arbeidskraft.
2. Endringer av arbeidsforholdene i kvinneyrker.
3. Kvinners utdanningsmønster sett i forhold til endrede kvalifikasjonskrav.

På denne typen teknologistudier kan en anvende to ulike analytiske perspektiv: For det første kan en analysere *virknin-*ger av teknologi og teknologisk utvikling. Dette fører ofte til en konsentrasjon om de *problemene* som melder seg. For det andre kan en analysere *betin-*gelsene for at virkningene skal være positive eller negative.

Det første perspektivet har vært do-

minderende i det meste av den pågående forskning om teknologiens sosiale konsekvenser, og det er selvsagt et viktig perspektiv. I dette forskningsprogrammet vil vi imidlertid også legge stor vekt på det andre perspektivet som kanskje i større grad kan avdekke *handlingsmuligheter* med sikte på å bedre kvinners stilling på arbeidsmarkedet.

Kvinnearbeid og teknologisk utvikling

I løpet av de siste 10–15 årene har mønsteret for kvinnens deltakelse i lønnet arbeid endret seg betydelig. Tilsvarende endringer har ikke skjedd i det ulønnete familiearbeidet. Kvinners økte yrkesaktivitet har heller ikke betydd at de deltar likestilt med menn. I stedet har det foregått en utvikling av særordninger på arbeidsmarkedet som kvinnene benytter, for eksempel deltids-, ettermiddags- og nattarbeid.

Kvinnens yrkestilknytning er preget av følgende forhold:

- Kvinners deltakelse på arbeidsmarkedet er relatert til deres nåværende eller framtidige rolle som omsorgsansvarlige innen familien.
- Kvinner velger andre utdanningsveier enn menn.
- Kvinner arbeider i andre bransjer enn menn.
- Kvinner har andre arbeidsoppgaver enn menn, de er som oftest plassert nederst i hierarkiet og har ufaglært arbeid.

Forskning på sysselsettingsvirkningene av høy teknologi har lagt stor vekt på mulighetene for økt arbeidsløshet. Mer generelt synes det som om den teknologiske utviklingen kan bidra til en omstrukturering av arbeidsmarkedet gjennom endringer i etterspørselen etter arbeidskraft med ulike typer kvalifikasjoner.

Det er grunn til å legge særlig vekt på kvalifikasjonsutviklingen. Ikke bare fordi den har stor betydning for arbeidsmiljøet og mulighetene for å høste positive erfaringer fra lønnsarbeidet, men også fordi dette må sees i sammenheng med utviklingen på utdanningssektoren. Utdanning er viktig som en ressurs for å unngå å bli offer for innskrenkninger og utestengning. Den gir et bedre grunnlag for å kunne være ajour med nye kvalifikasjonskrav og for å få bedre jobber. Utdanningssystemet – både skoleverket og voksenopplæringen – er i det hele tatt en faktor som kan forsterke eller modifisere virkningene av ny teknologi på arbeidsvilkårene.

Både type teknologi og arbeidsvilkår er bransjespesifikke. Det vil også virkningene av teknologiske forandringer være. Med bakgrunn i den beskrivelse vi har gitt ovenfor av særegenheter ved kvinners arbeidstilknytning, er det grunn til å tro at innføring av ny teknologi vil ha andre virkninger for kvinner enn for menn.

1. Innføring av ny informasjonsteknologi kan redusere sysselsettingen i viktige "kvinneyrker", som kontorsektoren. Dette kan også bidra til at bruk av særordninger øker, for eksempel deltid ved skjermterminaler eller nye former for hjemmearbeid. Dette kan vi kalle en *marginaliseringseffekt*.
2. Virkningene av ny teknologi kan endre jobbinnholdet. Det er grunn til å tro at viktige kvinneyrker i industrien er utsatt for forverring av arbeidsmiljøet i forbindelse med en slik endring, mens andre kvinneyrker som for eksempel helse- og sosialarbeid, kan ha bedre muligheter for å oppnå positive omlegginger. Effekten av ny teknologi på *arbeidsforholdene* er derfor mer ubestemt, men svært viktig å forske på.
3. Ny teknologi stiller nye kvalifikasjonskrav. Kvinners tradisjonelle valg av utdanningsretninger og dårlige

muligheter for etterutdanning pga. omsorgsforpliktelser gjør dem mer utsatt for marginalisering. I den utstrekning kravene til teknisk kunnskap stiger, er det viktig å se på hvorvidt dette får konsekvenser for kvinners valg av utdanning. I et likestillingsperspektiv er det av stor betydning dersom andelen kvinner med utdanning i tekniske fag.

Forskningsprogrammet "Teknologiens betydning for kvinners arbeidsliv" konsentrerer seg om disse tre områdene.

Om Trondheimsmiljøet

Kvinneforskningsmiljøet i Trondheim har beskjeftiget seg mest med *kvinners sosialisering til arbeid*. En har tatt opp de erfaringer kvinner gjør gjennom oppvekst og utdanning, og hvordan disse påvirker valg av yrke, arbeidstilknytning og holdninger til lønnsarbeid, men også hvordan dette modifiseres av arbeidserfaring.

Ved IFIM har en særlig tatt opp hvordan arbeidsvilkårene i kvinneyrker påvirker kvinners arbeidstilknytning, dvs. både deres orientering mot lønnsarbeid, deres faktiske deltakelse, og deres atferd på arbeidsplassen. Vi mener at dette perspektivet er viktig som et alternativ til å analysere kvinner ut fra en kjønnsrollemodell der deres spesielle atferdsmønster ensidig forklares med kjønnsrollesosialisering og omsorgsforpliktelser i familien. En slik forståelse har vært vanlig innen arbeidsforskningen. Ikke minst dersom en skal analysere sosiale konsekvenser av teknologi i en arbeidsplass-sammenheng er dette perspektivet viktig.

Arbeidet høsten 1982

Foreløpig har arbeidet vært preget av at vi er i oppstartingsfasen på et felt hvor det tidligere er utført lite systematisk

forskning. Et annet mer praktisk problem har vært å skaffe finansiering til prosjektene som faller inn under programmet.

I høst konsentrerte vi arbeidsinnsatsen om et litteraturseminar. Dette for å utvikle en felles teoretisk tilnærming til feltet. Seminaret fortsetter i 1983. Vi arbeider også med en kommentert bibliografi.

Videre har vi tatt kontakt med andre forskere som arbeider med teknologi ut fra et samfunnsvitenskapelig perspektiv. Dette gjelder både generelle teknologistudier og ut fra virkningene for kvinners arbeidstilknytning og arbeidsvilkår spesielt. Slik forskning foregår i alle nordiske land. Vi tar sikte på å knytte nærmere kontakt gjennom en studietur våren 1983.

Gruppen har foreslått "Kvinner og teknologi" som tema for en arbeidsgruppe på Nordisk sosiologkongress i august 1983, og påtatt seg å være koordinator.

Følgende prosjekter er planlagt innen programmet:

- Jenter innen høyere teknisk utdanning.
- Kvinnelige ingeniører – arbeidsmarked og yrkeskarrierer.
- EDB-fag og kjønnsroller i grunnskolen.
- EDB og hjemmearbeid (hjemmeterminaler).
- Husarbeid og teknisk utvikling (husholdningsteknologi).

Forøvrig bygger vi på teori og data fra avsluttede prosjekter om jenters utdanning, og om kvinners arbeidsvilkår i industri og helsevesen, på kontor og i lønnet hjemmearbeid.

Anne-Jorunn Berg, Hjordis Kaul,
Elin Kvande, Merete Lie,
Bente Rasmussen, Knut H. Sørensen

MØTER SEMINARE

KONFERANSER

Organisa- sjon for kvinnelige forskere og studenter

Den 2. mars arrangerte Sekretariatet for kvinneforskning et åpent møte i Chateau Neuf for å diskutere organisering av kvinnelige forskere og studenter i Oslo-regionen. Det møtte 120–150 personer.

Programmet for møtet var:

1. "Kvinnens natur" v/ Astrid Nøklebye Heiberg
2. Organisering av studenter og forskere – erfaringer fra andre land –

v/ Bjørg Aase Sørensen

3. Egen organisasjon i Oslo – hvordan bør den være?

v/ Jana Weidemann og Sidsel Mæland (studentrepresentanter) og Grete Botten (forskerrepresentant)

4. Diskusjon

Forsker *Bjørg Aase Sørensen* snakket spesielt om USA og Sverige.

Forumbevegelsen i *Sverige*, som har 5-års jubileum i 1983, omfatter 6 søsterorganisasjoner i 6 universitetsbyer. Blant aktivitetene kan nevnes:

- Møtested, tverrvitenskapelige seminarer, kvinnefaglige kurs
- Formidlingssentral (veiledning, stipend og jobb-tips)
- Kartlegger kvinnelige forskeres vilkår og aktiviteter
- Utgir tidsskrift.

I 1982 er det startet lignende forumbevegelser både i *Danmark* og *Finland*.

National Women's Studies Association (NWSA) i *USA* er basert på individuelle og institusjonelle medlemskap.

NWSA arrangerer sommerseminarer og konferanser, gir informasjon og veiledning og utgir tidsskrift. De ulike Women's Studies på universitetsnivå har et tverrfaglig sammensatt styre, og er videre desentralisert i ulike Research Centers på instituttnivå.

I *Norge* organiserer Norske Kvinnelige Akademikeres Landsforbund (NKAL) en del kvinneforskere. Vi har hatt tverrfaglige studentfora, og en tverrfaglig forskergruppe i Kvinnepolitisk aksjon (1976–77). Spørsmål om et kvinneakademi har også vært diskutert.

For nærmere opplysninger henviser vi til

- Lena Trojers artikkel om Forum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning i Lund, *Nytt om kvinneforskning* nr. 1/83.
- Bjørg Aase Sørensen: Fulbright-stipendiat i USA, nr. 1/83.

- Mona Eliasson om Kvinneforskning og kvinnelige forskere i USA, nr. 3—4/82.

Deretter orienterte stud. sosiol. *Sidsel Mæland* om Norsk Studentunions årlige kvinnekonferanser og temaer for disse, og om Tverrfaglig kvinneforum. Det ble opprettet i 1981 (i Oslo) og har holdt flere åpne møter, men kommer nå til å opphøre.

Stud. philol. *Jana Weidemann* tok for seg hvilke behov studentene vil ha for en organisasjon/et forum. Hovedmålsettingen må være at kvinneforskningen skal nå flest mulig kvinner på universitetet. Organisasjonen bør være en formidlingsinstans for studentene hvor de kan få informasjon om litteratur, oppgaver som er skrevet eller er under arbeid, kvinneforskere og deres arbeidsfelt og oversikt over instanser hvor en kan finne andre opplysninger.

På lengre sikt bør virksomheten knyttes til et sekretariat og et bibliotek — det er kanskje mulig med en slags tilknytning til NAVFs sekretariat for kvinneforskning?

Forumet bør bli et alternativt miljø for kvinner på universitetet som kan gi respons og støtte til studenter og forskere.

Videreutvikling av kvinneforskning innenfor et kollektivt miljø og etablering av kvinneforskning innenfor flere fag bør også bli en målsetting. Det bør opprettes mindre grupper som arbeider innenfor samme tema. Det kan arrangeres åpne møter og seminarer for alle interesserte.

Det er viktig å arbeide for å øke kvinneandelen ved universitetet og i den sammenheng vil det være viktig å se på ansettelser. En organisasjon vil likeledes kunne virke som en pressgruppe.

Ut fra dette blir det tre nivåer en bør jobbe på:

1. Grunnivå. Emnegrupper, prosjektgrupper, seminarer.

2. Sentralt koordinerende organ.
3. Et sekretariat som kan samle, oppbevare og gi informasjon.

Hvem kan så bli med i organisasjonen? — Alle som interesserer seg for kvinneforskning og kvinners stilling i universitets- og forskningssammenheng.

I den sentrale ledelsen bør det kun være kvinner. Temamøtene bør være åpne for alle. På seminarer kan det vurderes fra gang til gang hvem som skal kunne delta.

Førsteamanuensis *Grete Botten* snakket om hvilke behov hun som forsker hadde for en organisasjon.

1. *Det sosiale nettverk* — for å motvirke isolasjon og fremme fellesskap mellom kvinner. Et forum kan også virke slik at kvinner finner noen å identifisere seg med.
2. *Faglige behov*. — Det vil være verdifullt med et tverrfaglig kontaktnett. Faglig stimulering og inspirasjon er viktig.
3. En organisasjon må kunne gi medlemmene *praktisk hjelp* vedr. søknadsskriving, ansettelsessaker og klagesaker.
4. En organisasjon kan virke positivt for *rekruttering* av nye kvinnelige forskere.

I dag eksisterer det en del spredte grupper — men de fleste er ikke tilknyttet noen gruppe. Situasjonen kan lett bli "de utenfor" og "de innenfor". Derfor trengs en organisasjon for alle kvinnelige studenter og forskere. Den vil også kunne skape en dialog mellom eldre og yngre. Forumet må være tverrfaglig med temagrupperinger og må bidra til utvikling innen faget.

Etter innledningene var ordet fritt til diskusjon, med dosent Vigdis Ystad som ordstyrer.

Vi tar med følgende momenter som kom fram i diskusjonen:

Arbeidet bør starte på to nivåer — med sosialt samvær og med registrering av aktiviteter over hvem vi er og hva vi gjør.

Det bør defineres hva en slik organisasjon skal være — for hvem? Kvinnelige forskere eller kvinneforskere? Studenter, løsarbeidere eller etablerte forskere? Skal den formidle jobber til arbeidsløse forskere?

Finansieringsmuligheter bør undersøkes.

På spørsmål om hva Sekretariatet kan gjøre i forbindelse med en slik organisasjon, svarte daglig leder Aina Schiøtz at Sekretariatet kan drive rådgivning, men kan ikke være den drivende kraft i et forum.

Det ble nedsatt en arbeidsgruppe som skal konkretisere målsettingen og behovet for et forum, og som skal lage forslag til mandat og organisasjonsstruktur. Gruppen får tid på seg til etter sommerferien med dette. Det vil da bli holdt et nytt åpent møte hvor gruppa presenterer det den har kommet fram til.

Arbeidsseminar om fruktbarhetsforskning

Arbeidsseminar om fruktbarhetsforskning ble avholdt på Sundvolden Hotell 16.—18. mars. Bakgrunnen for seminaret var et behov for å få oversikt over pågående forskning omkring temaet fruktbarhet. På seminaret deltok 36 forskere fra ulike fagområder. Under planleggingen av seminaret ble det lagt vekt på at forskere som representerte forskjellige fag og metodiske innfallsvinkler skulle utveksle sine erfaringer og resultater. De største faggruppene var sosiologer, medisinerer, økonomer, historikere og psykologer.

Seminaret var orientert mot forskning som berørte endringer i fruktbarhetsatferd, og med særlig fokus på den sterke nedgangen i fødselstallene fra slutten av 1960-årene.

Innledningsforedraget: "Hva har skjedd og hva kan skje?" ble holdt av historikeren Ståle Dyrvik. Han konsentrerte seg om endringer i forholdet mellom seksualitet, ekteskap/samliv og barnefødsler over kvinners livsløp. Han fremholdt her de radikale endringer som har funnet sted i et historisk perspektiv, i retning av at seksualitet og

samliv er blitt løsrevet fra hverandre og perioden for barnefødsler opptar en stadig mindre del av kvinnens livsløp. Ifølge Dyrvik ligger det et viktig forskningsfelt i studiet av forholdet mellom fødsler i og utenfor ekteskap.

Gjennomgangen av pågående forskning av inndelt i 3 hovedtemaer:

1. Kvinners livsløp

De prosjekter som ble presentert her tok opp spørsmål om endringer i kvinnes valg mellom å få barn og ikke å få barn og i alder ved første barnefødsel. Det ble lagt fram data om innvirkning av abort på fødselstallene og når i kvinners liv abort er mest sentralt. Det ble diskutert hvilken innvirkning det har på en kvinnes fruktbarhetsatferd å få et dødfødt barn.

Under samme hovedtema ble det videre tatt opp endringer i yrkesatferd over livsløpet, skilsmisser og prevensjonsbruk.

2. Roller i endring

Her ble det presentert prosjekter som tok opp spørsmål omkring familiens beslutning om å få barn og hvordan barn som "investering" har endret sin betydning gjennom tidene. Vi fikk videre innblikk i prosjekt som viste at også menn kan gjennomgå perioder med "maternity blues" i forbindelse med en fødsel. Og et prosjekt som la vekt på holdninger til det å få barn blant ugifte mødre.

Endret yrkesmønster blant kvinner ble viet stor oppmerksomhet. Det ble her presentert 4 prosjekter som på ulike måter belyste forholdet mellom endring i produktiv og reproduktiv atferd blant kvinner.

3. Reproduksjon og samfunn

Under dette tema ble det lagt fram studier som reiste spørsmål om det er mulig å spore noen endring i holdning til å få barn. Det ble videre diskutert på hvilken måte økonomiske modeller kunne være nyttige i analyser av reproduktiv atferd.

Temaet ble avsluttet med innlegg om myndighetenes engasjement overfor synkende fødselstall, i Sverige og i Norge.

Seminaret ble avsluttet vd psykolog Hanne Haavind som tok utgangspunkt i kvinners behov for å oppleve at de står overfor en valgsituasjon med hensyn til såvel ekteskap og barnefødsler som yrkesliv. Hun la også vekt på at mannens atferd er med på å påvirke disse valgene. Så langt hun har kunnet observere, synes ikke mennenes atferd i hjemmet å fremme høyere fødselstall.

Alt i alt fungerte det fint å ha ulike profesjoner samlet for å legge fram arbeider som lå nær hverandre temamesig. Ideen bak seminaret var å få oversikt over pågående forskning og bli kjent med menneskene bak rapportene. Så vidt vi kunne bedømme lyktes dette bra.

Seminaret ble støttet økonomisk av NAVF, Forbruker- og administrasjonsdepartementet og av Statistisk Sentralbyrå. NAVF's sekretariat for kvinneforskning støttet oss da vi trengte det.

An-Magritt Jensen og Turid Noack
Statistisk Sentralbyrå

Kvinner ved distrikts- høg- skolene

17. og 18. februar arrangerte Sekretariatet for kvinneforskning et seminar for kvinner ansatt i vitenskapelige stillinger ved landets distriktshøgskoler. Seminaret samlet ca. 30 kvinner – de aller fleste av dem som i dag er ansatt ved skolene.

Rekruttering av kvinner til DH-skolene var et av de emner som ble tatt opp, og i sitt innlegg kom *Gerd von der Lippe* (Telemark) inn på hva årsakene til den usedvanlige dårlige rekrutteringen av kvinner kunne være. Ca. 10% av det vitenskapelige personalet i faste stillinger er i dag kvinner, noe som ligger klart under kvinneandelen ved universitetene. Hun sa at likestillingsdebatten og debatten om kvinners stilling på mange måter syntes å ha gått hus forbi, da DH-systemet ble bygget ut i 70-årene. Dette gjenspeiles både i de fag det undervises i og i antall kvinnelige ansatte.

Undervisningsplikten ved DH-skolene ligger stort sett over det som er praksis ved universitetene. I tillegg er semestrene lengre. Undervisningsoppleggene er gjerne tverrfaglige med få

eller ingen lærebøker, og pensumlistene revideres ofte. Skolene har stort indre selvstyre, dette er positivt, men arbeidskrevende. Ved sykdom er det så å si umulig å få vikar. En bruker altså mye tid på undervisning, forberedelser og administrasjon, og dette er alle momenter som reduserer mulighetene til å kunne drive forskning.

Gerd von der Lippe mente at undervisningsplikten burde reduseres og semestrene kortes ned. Det må bli lettere å få forskningspermisjoner, og skolene bør starte debatten omkring 6-timers dagen. Hun oppfordret også til å danne mini-forum av kvinnelige ansatte.

Anne-Kristine Hagli (Nordland), som snakket om kompetanseoppbygging og muligheter for veiledning, konstaterte at det ved ansettelse til stillinger blir stilt krav om kompetanse på lik linje som ved ansettelse til universitetene. Det er likevel mulig å bli midlertidig ansatt hvis man ikke er kvalifisert. På denne tiden bør en kvalifisere seg, men problemene er mange: Arbeidsbyrden er stor, fagmiljøene er små, det er få å diskutere med og få eller ingen muligheter for at andre kan komme inn som vikarer i undervisningen. Hagli trodde også at kvinner generelt bruker mer tid på undervisning enn menn. Kvinner er som regel mindre karriereorienterte og mer opptatt av forholdet til studentene. Kvinner må bli flinkere til å prioritere forskning. De må mer aktivt ta kontakt med fagfeller ved universitetene – noe som er viktig både i faglig og strategisk sammenheng. Hun kunne videre tenke seg en ordning med veiledningsstipend og anledning til hosi-tering ved universitetene.

Mette Qvortrup (Østfold) innledet om vedlikehold av faget og muligheter for videre kvalifisering. Hun nevnte, som de foregående innlederne, en rekke hindringer som gjorde det vanskelig for kvinner å komme seg videre. Men hun hadde også en del gode råd å

gi, bl.a.: —Hvis du ammer og vil reise bort for å forske, kan du ta barnet med på statens regning. —Vær flinkere til å benytte hjelp hjemme. —Søk permisjon også fra administrasjonsarbeid. —NAVF får svært få søknader fra kvinner ansatt ved DH-skolene — *søk!* —Kvinneforskning er prioritert innenfor flere fagråd i NAVF. Skaff deg informasjon om hva du kan søke om.

Beatrice Halsaa (Oppland) snakket om sine erfaringer omkring kvotering og likestillingsavtaler. I Personalpolitiske retningslinjer, som er en del av Hovedavtalen mellom staten og organisasjonene, er det påbud om at alle skal ha kvoteringsavtaler (pkt. 4.2.2), og at det skal vedtas tiltak vedr. likestilling. Hun konstaterte at kvoteringsreglene ikke har fungert, og at de delvis har virket mot sin hensikt. I dag er det bare Sogn og Fjordane, Oppland og Østfold som har slike regler, som igjen praktiseres forskjellig.

Hun gikk videre inn på hvordan Personalpolitiske retningslinjer fungerte, og nevnte en rekke punkter som var viktige å få med i en skoles likestillingsavtale. Hun refererte videre til det arbeidet som var gjort ved Oppland for å øke kvinneandelen. Et arbeid som hun mente var blitt trenert av FAD gjennom departementets tolkning av Personalpolitiske retningslinjer.

Ase Hiorth Lervik (Tromsø) snakket om hvorfor det er viktig med kvinnelige lærere og forskere. — For utdyping av dette emnet vises det til Lerviks artikkel i *Nytt om kvinneforskning*, nr. 3-4/82.

Helga Hermes (Sekretariatet for kvinneforskning) fortalte om sine erfaringer under temaet "Kvinnestudier: undervisning, forskning, publisering". Innen samfunnsvitenskapelig fagområde har kvinner drevet betydelig forskning og de har til dels også vært dyktige til å få sine arbeider publisert. I dag er det undervisningen som står desidert

svakest, idet det så å si bare er kvinner i ikke-vitenskapelige stillinger som underviser i dette stoffet.

I debatten kom det fram ulike synspunkter på hvorvidt undervisningen i kvinnestoff skulle integreres i den vanlige undervisningen, eller gis separat. *Bente Christensen* (Møre og Romsdal, Volda) fortalte om hvordan hun på forskjellig vis hadde undervist i kvinnestoff.

Samtlige representanter fra Finnmark: *Sissel Fredriksen*, *Siri Gerrard*, *Jorid Hovden* og *Andi Weydahl*, tok opp spørsmålet om hvorvidt undervisningen var til fordel for kvinnene i distriktet og hva deres skole gjorde for at de skulle få et relevant fagtilbud. De viste også eksempler på hvordan de arbeidet for å få kvinner til å søke og bli tatt opp ved skolen. De understreket videre at det er mange muligheter for å kunne gjøre noe med kvinneperspektivet i de mannsdominerte studiene.

Beatrice Halsaa og *Mette Qvortrup* avsluttet seminaret med et innlegg om likestillingsutvalg. I dag er det bare Telemark og Oppland som har slike utvalg. Halsaa poengterte at ethvert utvalg må sikres saksbehandlerhjelp og at det i starten ikke må være konflikter mellom komitemedlemmene. Utvalget bør dessuten sterkt avgrense sine oppgaver, slik at de en påtar seg kan bli skikkelig gjort. Utvalgsmedlemmene må også kreve å få skolering. Hun oppfordret samtlige skoler til å opprette likestillingsutvalg. *Mette Qvortrup* snakket om forholdene ved ØDH der en foreløpig ikke har følt behov for å opprette et likestillingsutvalg. Hun mente at i den grad kvalifiserte kvinner har søkt stillinger, har det aldri vært noe problem å få dem ansatt. De søker bare så ytterst sjelden. Studentmassen ved skolen er representert med over 50% kvinner på alle fag — også EDB-linjen.

Som representant for NAVFs likestillingsutvalg fortalte *Qvortrup* også om

det arbeidet dette utvalget utfører. Utvalget sto bl.a. bak en større utredning som kom i 1981, "Kvinner og forskning: Hva kan NAVF gjøre?" Det tverrfaglige sekretariatet for kvinneforskning er delvis et resultat av dette arbeidet. Utvalget bidrar dessuten til at NAVF er mer oppmerksom på likestillingsspørsmål enn tidligere, påser at utvalg og råd har en rimelig kvinnerepresentasjon, og at rådene iverksetter tiltak for å få kvinner til å søke stipend — om enn med vekslende hell.

Aina Schiøtz

Nordisk kvinnehistoriemøte i Oslo

Det første større møtet mellom kvinnehistorikere i Norden fant sted på Lysebu ved Oslo fra 20.–23. februar. Bak arrangementet sto en kontaktgruppe på fem personer som ble utpekt på det nordiske historikermøtet i Jyväskylä i Finland sommeren 1981. Den norske deltakelsen ble finansiert av humanistisk fagråd i NAVF. Forøvrig hadde forskjellige institusjoner i de ulike nordiske land bidratt, og endel midler var også bevilget fra Nordisk kulturfond. Kvinneforskningssekretariatet bidro med praktisk assistanse ved gjennomføringen av møtet.

Det deltok ialt 45 kvinneforskere fra de fem nordiske land, de aller fleste av dem var faghistorikere. Vi hadde lagt vekt på å sikre deltakelse fra flest mulig universiteter og forskningsmiljøer. Særlig syntes vi det var viktig at forskere som til daglig sitter nokså isolert i sine miljøer fikk denne muligheten til å treffe fagfeller. Fra Norge var det del-

takere fra alle fire universitetsbyer, dessuten fra Stavanger. Ønsket om bredde satte også sitt preg på det faglige opplegget. Framfor å konsentrere oss om enkelte mer spesielle emner eller problemstillinger, hadde vi valgt å presentere bredden innenfor den nordiske kvinnehistorien. Tematisk omfattet programmet såvel jordbruks- og industrihistorie som politisk historie, ideologihistorie og demografi. Kronologisk var programmet derimot meget begrenset, stort sett var det konsentrert om 1800- og 1900-tallets historie.

For oss som deltok ble møtet en overbevisende dokumentasjon av at kvinnehistorisk forskning i Norden nå er kommet et godt skritt videre enn planleggingsstadiet. Møtet etterlot ingen tvil om at vi som kvinnehistorikere tilhører et meget seriøst, spennende og levende felt innafor historieforskningen. Ettersom mange av oss ikke er etablert i historikermiljøene og fortsatt føler at kvinnehistorien ikke blir tatt helt alvorlig av mange fagfeller, var dette en viktig erkjennelse å få med. For enhver som var til stede, var det enormt mye å lære både saklig og metodisk, og for svært mange var det også helt nye faglige kontakter å knytte.

På den andre siden førte nok det omfattende og heterogene programmet til at de faglige diskusjonene ikke kom så langt som mange kunne ha ønsket. Etter dette første møtet er det et klart behov for nye seminarer av mer problemorientert art. Det kom også fram ønsker om å utvikle nye forskningsprosjekter på nordisk basis etter mønster av det store samarbeidsprosjektet "Kvinner arbeid i samfunn og familie i de nordiske land 1870–1970". Det ble også tatt initiativ til å få arrangert et nordisk forskerkurs i kvinnehistorie sommeren 1985.

Formene for det fortsatte samarbeidet mellom kvinnehistorikere i Norden ble tatt opp til diskusjon siste dag. Det

ble nedsatt en kontaktgruppe med representanter fra hvert land for å arbeide videre med de forslagene som kom opp, og det var også stor stemning for å danne en mer formell organisering av nordiske kvinnehistorikere, et *Nordisk forum for kvinnehistorikere*. Ønsket om å arrangere flere kvinnehistoriemøter, som det vi nettopp har avholdt, var også klart til stede, men en forutsetning må være at en kan finne fram til en mer permanent finansiering.

Som norsk representant i den nedsatte kontaktgruppen ble Kari Martinsen ved Historisk institutt i Bergen valgt, som suppleant Gro Hagemann ved Historisk institutt i Oslo.

Gro Hagemann
Historisk institutt,
Universitetet i Oslo

Kvinneforskning for samfunnsplanlegging

23.-25. mars arrangerte RFSP (Rådet for forskning for samfunnsplanlegging) og Sekretariatet for kvinneforskning et seminar der følgende temaer ble tatt opp: "Planlegging og nærmiljø", "Teknologi og sysselsetting" og "Betingelser for kvinners samfunnsrett". Som et resultat av seminaret håper en å kunne initiere forskningsprosjekter innen de respektive emner. Seminaret vil bli fylligere referert i neste nr. av *Nytt om kvinneforskning*.

RFSP har avsatt kr. 500 000 til kvinneforskning for samfunnsplanlegging. Søknadsfrist er 1. juli. Utlysning angående disse midlene vil komme omkring 15. mai. Vi vil ellers minne om at det er mulig å søke om prosjektmidler utenom det nevnte programmet, og

som til de øvrige av NAVFs råd er søknadsfristen 15. mai. Nærmere opplysninger kan fås ved henvendelse til Gerd-Liv Valla, RSFP, tlf. (02) 56 52 90.

Kontaktreiser

Representanter for Sekretariatet for kvinneforskning har i mars/april vært i Bergen, Trondheim og Tromsø. I samarbeid med de respektive universiteters likestillingsutvalg ble det arrangert informasjonsmøter. Møtene må ses som ledd i arbeidet med å stimulere kvinner til å gå inn i forskningen og til å finne seg til rette når de først er kommet inn. Følgende punkter ble tatt opp: —Hva gir NAVF penger til? —Hva kan sekretariatet for kvinneforskning hjelpe med? —Hvordan bør en søknad skrives for å ha gode sjanser? —Hva betyr likestilling innen forskning? —Hvilke spesielle problemer har kvinner? Og —Hva kan gjøres for å stimulere rekrutteringen av kvinner til forskning?

Møtet var godt besøkt med fra 40 til 60 deltakere. De stedlige representantene for NAVFs fagråd var også invitert, og vi satte pris på at så mange av dem møtte.

Sekretariatet håper å kunne arrangere liknende møter hver vår.

"Trenger vi forandring?"

Møte om kvinner i realfag i Tromsø

Kvinnelige ansatte ved realfagsinstituttene i Tromsø hadde tatt initiativet til dette møtet, som fant sted i Store Auditorium og hadde samlet over 60 deltakere — studenter, ansatte, studieveiledere og medlemmer av Likestillings-

utvalget.

Det ble holdt korte innledende innlegg fra panelet, som besto av Åse Hiorth Lervik, Anne Balteskard (lektor i videregående skole og gransker av lærebøker) og Gerd Britt Strøm (hovedfagsstudent i fysikk). Etterpå var det en livlig debatt med klar dominans av kvinnelige studenter i realfag, selv om også lærere av begge kjønn deltok og til dels forsvarte seg. Møtet ble ledet av førsteamanuensis Anne Skancke.

Det foregår ingen bevisst og uttalt diskriminering av kvinner i realfag, verken som studenter eller lærere. Men universitetet gjenspeiler samfunnet, og det er større frafall blant kvinnelige studenter enn blant mannlige og mindre rekruttering av kvinner til forskning og til universitetsstillinger. Det blir menn som når fram til de mest utfordrende og mest innflytelsesrike stillingene, kvinner får derved liten innvirkning på den del av samfunnsutviklingen som teknisk og naturvitenskapelig forskning representerer. De faktorer som ligger bak denne prosessen bevirker også at jentene kan få dårlig trivsel i studiet og ikke får utnyttet sin intellektuelle kapasitet.

Jentenes selvbilde er dårlig fra skolen av, og deres interesse for teknikk og naturvitenskap er svakere og snevrere enn guttenes. Derfor skal det lite til før de føler seg dumme og utilstrekkelige. Lærere som mener at de behandler studentene likt uansett kjønn, kan likevel komme til å opptre på en måte som forsterker en eksisterende forskjell. Jentene er heller ikke flinke til å fremme sine behov for ekstra instruksjon f.eks. ved laboratoriekurs. Og det er vanskelig for systemet å sette kvinnelige studenter i en særstilling ved å gi dem positiv særbehandling. Et av de praktiske tiltak som ble foreslått er støttegrupper av eldre studenter som tar seg av nye kvinnelige studenter. Dette har gitt gode resultater ved NTH, og vi går nå inn

for å opprette en slik ordning i Tromsø kommende høst.

ÅHL

KOMMER

Nordisk symposium om "Arbetsrett i kvinnoperspektiv"

I tilknytning til Lapplands högskola arrangeres det et nordisk symposium om "Arbeidsrett i kvinnoperspektiv", 5/9–9/9–83, på Pohtimolampi kongresshotell utenfor Rovaniemi i Finland.

Det svenskspråklige symposiet tar sikte på å fortsette den skandinaviske kvinnerettsdiskusjonen, som bl.a. har pågått innen rammen for nordiske forskerkurser. Symposiet finansieres for det meste med støtte fra det finske undervisningsministeriet. Deltakerne må selv dekke reiseutgiftene, og arrangørene dekker kost og losji i Lappland. Interesserte må snarest henvende seg til Kevät Nousiainen, Rättspolitiska forskningsinstitutet, Broholmogatan 12 A, 00530 Helsingfors 53. I søknaden bør det kort informeres om interesseområde og tidligere aktivitet innen symposiets emneområde.

Symposiet tar bl.a. opp emner som:

- Kvinneperspektiv på arbeidsretten, forskningens mål og metoder
- Kvinner og teknologirett, kvinneverettslig perspektiv på ny teknologi i arbeidsretten
- Gjeldende arbeidsrett og kvinners behov
- Likestillingslovgivning i Norden
- Arbeidsmiljø

Kvinnokurser i Norden

Kurs för kursledare

6.-10. juni arrangerer Unionen Kvinno-saksforbund i Finland kurset "Kvinnokurser i Norden", kurs for kursledere. Kurset er en oppfølging av "Kvinnokurser i Norden" som ble holdt 3.-7. mai 1982 i Kungälv, Sverige.

Kurset skal holdes i Villa Salin, som ligger på Drumsö i Helsingfors. På kurset er det plass til 20 deltakere. Kursavgiften er 750 FIM som inkluderer innkvartering og helpensjon.

Tema for kursdagene er:

- feministisk pedagogikk
- problemsituasjoner, problemløsnings-teknikker
- kvinnehistorie, kvinnebevegelsens historie
- kvinnevitenenskap, kvinnebevegelsen i dag

Ytterligere informasjon om kurset kan en få hos Maaret Wager, tlf. 90-671-016 mandag og torsdag kl. 0900-1500 og tirsdag kl. 0900-1700. Adressen er: Villa Salin, Tiirasaarentie 2, 00200 Helsinki 20, Finland.

Nordisk konferanse om kvinnevitenenskap – dens teoretiske og praktiske implikasjoner

Arbeidsgruppen for Kvindestudier under Det humanistiske fakultetet ved Odense Universitet innbyr til "Tverrnordisk conference om kvindevitenenskap – dens teoretiske og praktiske implikasjoner". Konferansen holdes den 28.-30. september 1983 på Odense Universitet.

Hensikten med konferansen – som er det første temaseminar i Nordisk Forum for kvindeforskning – er at en skal møtes for å diskutere forskjellige aspekter av hva forskning med kvinneperspektiv vitenskapsteoretisk vil si, og hvordan denne forskning strukturelt må plassere seg i forhold til de eksisterende universitets- og forskningsinstitusjoner.

De ønsker hjelp til å skape et internordisk overblikk over hvilke kvinneprosjekter som er i gang, innenfor konferansens emneområde, og hvilke emner det ville være interessant å få diskutert. Av hensyn til den praktiske og økonomiske tilrettelegging er det viktig å vite hvor stor tilslutningen til konferansen vil være.

Forhåndspåmelding sendes innen 1. juni til Arbeidsgruppen for Kvindestudier, Odense Universitet, Campusvej 55, 5230 Odense M., Danmark.

Kontaktkvinnen for Nordisk Forum for kvindeforskning i Odense er Jette Gade, Litteraturvidenskab, Odense Universitet. Tlf.: 09/15 86 00, lokal 3288 eller Sct. Knudsgade 35, 5000 Odense, tlf. 09/ 12 62 18.

Kvinner i Danmark

"Det danske Selskab" skal i tiden 28.8. – 2.9. arrangere et seminar som de kaller "Women in Denmark". Seminaret er et ledd i "Scandinavian Summer Seminars 1983".

Blant temaene finner vi:

- Women in Denmark
- Women in politics – shall it be om the premises of the man?

- The Danish Equal Status Council
- Women in the Labour Market
- Women's organizations

Flere utflukter vil bli arrangert i forbindelse med seminaret. Kursavgiften er på Dkr 3000, inkludert innkvartering på dobbeltrom, alle måltider og transport til og fra besøkssteder.

For nærmere informasjon, kontakt Det Danske Selskab, Kultorvet 2, DK-1175 København K, Danmark.

BØKER OG

TIDSKRIFTER

Studier i kvinners livsløp ...

Ved Kristin D. Titlestad

Denne mursteinen om kvinners livsløp fra "livsløpsgruppa" inneholder 11 fylldige artikler med stor spennvidde. Det er stor spredning i begivenheter som studeres: samliv, ekteskap, prevensjon, abort, barnefødsler, utdanning, yrkesaktivitet, stilling og opplevelse av egne levekår. Analyseambisjonene varierer;

noen artikler har en beskrivende karakter, andre en klar teoretisk karakter, mens noen eksplisitt konfronterer teori med empiri. Analysene er på ulike nivå fra mikro til makro: I boka støter en stadig på analyser av variasjon innen fødselskull og mellom fødselskull av kvinner. Tilgjengelige datakilder setter

grenser for utvalget av perioder og kjennetegn. Boka har faglig spennvidde ved at bidragsyterne har ulik samfunnsvitenskapelig bakgrunn hvor flertallet er "sosiologer".

De to første artiklene, skrevet av redaktørene Kari Skrede og Kristin Tornes i fellesskap, står i en særstilling i boka. I den første spør de *hva er livsløpsperspektiv* i kvinneforskning, i fagtradisjoner i biologi og i ulike samfunnsvitenskaper. Som økonom må jeg tilstå at livsløpsperspektivet i økonomi ikke blir overdrevet. I den andre artikkelen tar de for seg *metodeaspekter i livsløpsstudier*. Selv synes jeg denne var meget interessant, men den er knapp i formen, så jeg vil råde andre som også har liten erfaring fra livsløpsstudier til å lese noen av de mer empiriske bidragene i boka først. Eksempelene vil gjøre metode-skjelettet mer tilgjengelig.

Tre artikler på makro-nivå formidler hovedtrekk i norske kvinners livsløp. I "Fragment av norske kvinners livsløp. Endringer i yrkesaktivitet og familietilpasning" tar Kirsten Bjørø og Annemette Sørensen for seg to sentrale komponenter av kvinners livsløp, nemlig kvinners deltakelse i lønnet produksjon og kvinners forpliktelser og status i familien. De konkluderer bl.a. med at det er andre faktorer enn de rent demografiske som utgjør hovedårsaken til den store økningen i kvinners yrkesaktivitet i 70-årene. Lars Østby beskriver "20 års utvikling i samliv, prevensjon og abort" og Turid Noack beskriver sammenhengen mellom "barnefødsler og livsløp" med tall fra fruktbarehetsundersøkelsen 1977. Undersøkelsen viser bl.a. at barnløshet, eller å få bare ett barn, er lite vanlig både som forventning og ideal.

Anne Kathrine Broch-Due og Kristin Tornes tar opp: "Dualisme og ambivalens: Jenters valg av utdanning — et valg av livsløp?" De drøfter forskjeller i jenters og gutters utdanningsbeslutninger. De finner at forhold som har en klar

sammenheng med gutters utdanningsaspirasjoner eller gutters utdanningsvalg ikke har noen sammenheng med jenters aspirasjoner eller valg. De finner videre sammenheng mellom mødrenes yrkesaktivitet og døtrenes utdanningsaspirasjoner og om døtrene gjennomfører planene. Men sammenhengen er vel den motsatte av det mange forventer. Artikkelen fikk meg til å tenke på at en type læringsteori kunne være fruktbar. La oss anta at døtrene ser ulempene ved mødrenes totale arbeidssituasjon bedre enn fordelene, slik at de lærer at det som moren har truffet av valg ikke er fornuftig. Dette gjelder både når moren er hjemmearbeidende og dobbeltarbeidende. "På spor av en ny kvinneverole", kaller Kari Skrede og Annemette Sørensen det når de drøfter hvilken betydning tidligere livsløpstilpasning har for kvinners tilknytning til arbeidsmarkedet i ulike livsløpsfaser. De bruker 2 ulike forklaringsmodeller: Preferansemodellen tar utgangspunkt i kvinners tilbud av arbeidskraft. Ulike preferanser for lønnet arbeid og hjemmearbeid er årsaken til at samlet yrkeserfaring varierer. Investeringsmodellen tar utgangspunkt i arbeidsgivernes etterspørsel etter arbeidskraft. Yrkeserfaring representerer "kunnskapskapital" som gir en sterkere stilling på arbeidsmarkedet for den enkelte. Den doble tilpasningen i forhold til yrkesliv og familieoppgaver er blitt aktuell for stadig større grupper av kvinner, i hvert fall i lange perioder av livsløpet. I det store og hele er kvinners livsløp blitt mer mangfoldig.

I "Kvinner som lærere og skoleledere" drøfter Kjellaug Waage dilemmaer omkring kjønnsstilhørighet og stillingsvalg i ulike livsløpsfaser. I "Det gode kvinneliv" spør Siri Næss hva som er velferdskonsekvensene på kort sikt og lengre sikt av hjemmearbeid og yrkesaktivitet for kvinnen selv og for andre, f.eks. barna. "Et umulig valg?" spør Mie Berg, og tar for seg kvinnelige

kunstnere i et livsløpsperspektiv. Selv trakk jeg noen paralleller til kvinnelige forskere som om undertittelen skulle ha vært: "om kvinnelige forskere i et livsløpsperspektiv".

I "Kvinner og tid" trekker Kristin Tornes fram at gjennom arbeidsdelingen hvor kvinner gjør storparten av ubetalt omsorgsarbeid og menn storparten av lønnet arbeid, får kvinner og menn et ulikt forhold til tid. Kvinner bruker i større utstrekning arbeidsoppgaver som mål for tid mens menns tid er mål for arbeidsinnsats. I forhold til menns vurdering av tid er planlegging rasjonelt, de er herre over tiden. Kvinners tid er andres tid. Artikkelen fikk meg til å tenke på en sterk opplevelse av forskjell i forhold til tid og rasjonalitet, med min egen overgang fra forsker til å bli mor for en baby med nattkolikk.

Selv sier redaktørene at "Utfordringen ligger særlig i å kunne fremstille og nyttiggjøre seg mangfoldet uten å miste oversikten". Det synes jeg har lyktes godt. Likeså at "Utgangspunktet for antologien har vært å beskrive – og i noen grad forklare – hvordan kvinners levekår varierer i løpet av livet etter et annet mønster enn det vi finner for menn". I boka savnet jeg en mer gjennomført sammenligning med menns livsløp som en kontrast. I den perioden boka dekker er det systematiske forskjeller mellom kjønnene. For hver

livsløpsbegivenhet som en person passerer blir atferdsmønsteret mer variert blant kvinner og mer stereotypt blant menn. Ettersom variasjonen blant menn er såpass liten, både innen fødselskull og mellom fødselskull, ville beskrivelser av menns livsløp og sammenligninger med menns livsløp ikke krevet så mye plass.

Hvis vi finner nye "kvinneroller" er det i første rekke i etterkrigsgenerasjonene. Foreløpig er det imidlertid vanskelig å si om endringene i arbeidslivstilknytning og fertilitet er forsinkelser av begivenheter eller nye mønstre for livsløpet. Dette fordi ingen av data-materialene har tall for senere år enn slutten av 70-årene. Det slo meg derfor at jeg savnet flere tall, eller savnet at vi bare er kommet til 1983!

Med den bredden som finnes i denne boka i studier av kvinners hinderlivsløp, vil personer med interesse for levekår, likestilling, politikk eller forskning finne noe av interesse. Særlig forskere kan vel ha nytte av litteraturlista med mer enn 300 referanser!

Kari Skrede, Kristin Tornes (red.):
Studier i kvinners livsløp
 Universitetsforlaget 1983
 (Kvinnens levekår og livsløp)
 381 sider.

Andre linjer

Ved Kristin Molland Norderval

Statsstipendiat Kari Børresen har vært en ener og en inspirator innen kvinneforskning både i Norge og i utlandet i en årrekke. Som patristiker og idehistoriker har hun høstet internasjonal anerkjennelse. Kari Børresen valgte emneområde før kvinneforskning ble "in" og ble således en pioner.

Allerede i 1968 disputerte hun på avhandlingen "Subordination et equivalence" der hun analyserer synet på kvinnen hos Augustin og Thomas Aquinas. Ved å undersøke kvinnesynet hos disse to innflytelsesrike teologene bidro hun til nødvendig nytenkning og kritikk av den teologiske tradisjon fra oldtid og middelalder.

Det er derfor helt naturlig at denne pioneren nå blir hyllet i anledning av sin 50-års dag med det innholdsrike festskriftet "Andre linjer" der alle bidragene så nær som ett er sett ut fra kvinneperspektiv.

Bokens 18 bidrag spenner over et vidt spekter fra vitenskapelige artikler til mer personlige hilsener. Det vitner om jubilentens store kontaktflate at mange forskningsgrener er representert. Her finner vi medisin og idehistorie side om side med teologi og historie. Det er så mye godt i boken at det føles urettferdig å fremheve noen bidrag fremfor andre. Likevel vil jeg trekke frem noen smaksprøver for å vise bredden i festskriftet:

Kulturminister Lars Roar Langslet har skrevet innledningsbidraget som gir en treffende karakteristikk av Kari Bør-

resens frodige personlighet som menneske og som forsker — noe av det morsomste jeg har lest i et festskrift.

Bergljot Børresens artikkel "Survival of the fattest" griper rett inn i den aktuelle debatten om sosiobiologi.

Kari Vogts bidrag om kvinnesynet innenfor Islam gir interessant informasjon om den innflytelsesrike fundamentalisme i dagens islam.

Blant festskriftets tre teologiske bidrag vil jeg fremheve Dagny Kauls originale og dyptloddende artikkel hvor hun etterlyser barnets plass i teologisk etikk. Videre er det verdifulle bidrag om Gustav Vigeland's kvinnesyn, om Sigrid Undsets forfatterskap og mye, mye mer.

Boken vil vekke interesse hos både fagfolk og lekfolk. De fleste av artiklene er lett tilgjengelige når det gjelder form og språk og er dessuten krydret med humor og ironi. Kort sagt: Spennende og berikende lesning som viser at kvinneforskning ikke behøver å være krampaktig, uaktuell eller mangle vitenskapelig gehalt, men tvert imot er en viktig og nødvendig synsvinkel innenfor de forskjellige fagområder.

Kari Vogt og Anne-Lisa Amadou
(red.):

Andre linjer

Solum forlag 1982.

Kvinner og idrett

Ved Sofie Hvidsten Harnes

Boka *Kvinner og idrett. Fra myte til realitet* har foreløpig ikke påkalt den store oppmerksomheten – til tross for at den er den første i sitt slag her i landet. Tar vi massemedia som utgangspunkt, har oppmerksomheten omkring kvinner og idrett i vesentlig grad dreid seg om presentasjon av kvinnelige toppidrettsutøvere, eller en har harselert over kvinner som bryter idrettsbarrierer og som finner personlig glede over å utøve aktiviteter som tidligere har vært forbeholdt menn.

Like fullt er en ny skanse nådd. Hvorvidt boka i seg selv vil bringe kampen videre for likeverd og like muligheter for menn og kvinner, stiller jeg meg noe tvilende til. Imidlertid er det grunn til å gi honnør til redaktøren av boka, Gerd von der Lippe, for initiativet hun har tatt med å samle mellom to permer sentrale problemstillinger som angår spørsmålet om kvinner og idrett. Gjennom åtte artikler, av i alt syv bidragsyttere, hvorav bare en tilhører "mannfolka", får vi på ulik måte og med vekslende kvalitet delaktighet i følgende emner: 1. Likestilling i idretten. 2. Hva er småjenter laget av? 3. Langdistanse-kvinnen. 4. Glimt fra kvinneidrettens historie. 5. Hvordan kvinnens fysiologi virker på hennes idrettsprestasjoner. 6. Menstruasjon og idrett. 7. Kvinners engasjement i idrett, og 8. Kvinneidrett i massemediene.

Boka fokuserer i store trekk på norske forhold. Personlig synes jeg det er en svakhet at vi blant bidragsyterne finner tre utenlandske kvinner, fra England og

USA. Hvis de nevnte bidragsyttere er tatt med for å gi boka tyngde gjennom henvisning til akademiske titler og fremragende internasjonale idrettsprestasjoner og plasseringer, så er dette etter min vurdering ikke grunn god nok.

I forordet til boka står det at en henvender seg til et bredt spekter av lesere, fra den vanlige kvinnelige mosjonist til idrettsstudenten, treneren og læreren. Selv om det i en artikkelsamling som denne ikke kan stilles krav om en helhetlig eller ens språkdrakt og framstillingsform, synes jeg boka nettopp i forhold til et slikt krav spriker mer enn det som kan gå upåaktet hen. Med artikler som spenner fra en frodig halvprovoserende, enkelte ganger særdeles provoserende, lett tilgjengelig framstillingsform til det tørt vitenskapelige bidrag, vil en *ikke* nå et bredt spekter av lesere.

Kapitlet "Likestilling i idretten", skrevet av redaktøren selv, må være for et bestillingsverk å regne for dem redaktøren definerer som den egentlige fiende: "mannfolka". Og "mannfolka" er identisk med idrettsledere på alle plan som alle *uten* unntak nedkjemper og diskriminerer kvinnelige idrettsutøvere. Her får *denne* gruppen menn skriftlig bekreftelse på, og urettmessig belegg for, at kvinnekamp i idrett kjempes av militante "kvinnfolk" som de vanskelig kan ta alvorlig. Jeg skriver gjerne under på den forskjellsbehandling kvinner utsettes for. Jeg tror bare at den provoserende og lite nyanserte linjen Gerd von

der Lippe har valgt, *ikke* bringer kampen videre i betydning av større likhet og rettferd i spørsmålet om kvinner og idrett. Jeg tror at hun ved artikkelen har skapt en barriere som vil stenge for ytterligere kommunikasjon. Dessuten har hun gjennom en sjokkerende liten nyanisering av hvem det er som representerer de reelle hindringer for ytterligere framskritt, gjort stor urett overfor de "mannfolka" som etter hvert er blitt flere og som viser en reell vilje til å rette opp misforholdet. Når dette er sagt, må jeg villig innrømme at nevnte kapittel er det desidert mest engasjerende i boka. Hadde det vært holdt i en litt mer saklig form hadde det også tjent selve saken.

Med unntak av kapitlet "Glimt fra kvinneidrettens historie", som forøvrig også er ført i pennen av redaktøren, er trolig de øvrige kapitlene av størst interesse for lesere med en mer spesifikk idrettsfaglig bakgrunn og interesse. Artiklene gir — med de reservasjoner som tidligere er nevnt — en redelig og godt faglig fundert innføring og belysning av de spørsmål som reises. Jeg nærer ingen tvil om at disse bidragene i all sin saklighet og faglige tyngde er vektige bidrag til å redusere myter vedrørende kvinner og idrett.

Det jeg savner er en samlet konsekvensanalyse av den virkelighet som denne boka beskriver. — La det bli te-

ma for neste bok. Og la den bli et praktisk arbeidsredskap for et stort publikum. Ikke ekskluderende ved krampaktig å tviholde på et lite tilgjengelig akademisk frimurerspråk.

Glimtvis tar også denne boka opp spørsmålet om valg av mål og strategi for det videre arbeid for å manifestere og befeste "idrett for alle — på samme vilkår". For å komme ut av den henge-myra norsk idrett befinner seg i, hva angår antikvarisk kjønnsrollefilosofi, må det utvilsomt til en ny vri. Jeg tror i likhet med Gerd von der Lippe at det i fortsettelsen må satses mindre tradisjonelt og mer på masseidrett. Debatten om kvinneidrett må intensiveres utenfor den organiserte idrett.

Jeg har en følelse av at også bidragsyterne til boka *Kvinner og idrett. Fra myte til realitet* ikke helt har klart eller villet bryte med klokkertroen på at toppidrett og konkurranseidrett er en vesentlig grunnpillare og forutsetning for *all* idrett.

Mange med meg ville glede seg over om disse mine antagelser ble gjort til skamme i en senere bok.

Gerd von der Lippe (red.):
Kvinner og idrett. Fra myte til realitet
Gyldendal Norsk Forlag 1982,
180 s.

Kvinneres seksualitet

Ved Brita M. Gulli

Denne boka er resultatet av en undersøkelse om norske kvinners seksualitet, inspirert av Shere Hites amerikanske undersøkelse. Den er også resultatet av et meget inspirerende gruppe-arbeid. Vi har vært 8 kvinner som har jobbet sammen siden begynnelsen av 1980. Arbeidet har skjedd på fritida og har vært ulønnet, bortsett fra et bidrag til driftsutgifter fra FAD.

Metoden for datainnsamlingen har vært utradisjonell i samfunnsvitenskapelig sammenheng. Vi har basert oss på selvseleksjonsprinsippet, dvs. at de kvinnene som ville være med på undersøkelsen har skrevet til oss for å få spørreskjema. Undersøkelsen ble gjort kjent i massemedia. Vi sendte ut det første spørreskjemaet i begynnelsen av 1980, og de siste svarene kom inn sommeren 1982. Bakgrunnen for denne måten å gjøre det på, var at vi ikke primært var opptatt av å gi et nøyaktig, representativt bilde av alle norske kvinners seksuell liv. Vi regnet også med at ved å henvende oss til et representativt utvalg ville vi få få svar, fordi mange kvinner i utgangspunktet ikke ville ha lyst til å delta. Dette mente vi var en forutsetning for å få svar på 61 spørsmål om de mest intime sider ved vårt liv. Denne "mistanken" er blitt bekreftet av den svenske kvinneundersøkelsen som både har basert seg på selvseleksjonsprinsippet og et representativt utvalg. De fikk svar fra kun tre prosent ved den siste metoden, mens den første ga en svarprosent på 18. (Maj-Brith Bergström-Wakan og Helle Höpfner-Nielsen, Den svenske kvinnerapporten, Gyldendal, Oslo, 1982). Til sammenlikning kan vi nevne

at Shere Hite fikk svar fra 3 prosent av kvinnene som spurte om skjema. Vår svarprosent ligger på 13, vi har sendt ut 2520 spørreskjemaer og fått inn 327.

Vel så viktig som et representativt utsnitt av virkeligheten "som den er", syntes vi det var å bidra til en kollektiv erkjennelsesprosess. Til det er de registrerte metoder ikke alltid like velegnet. Vi vet også en del om skjevhetene i utvalget. Det er en overvekt av yngre kvinner. Det er mange fra større bysentra og utdanningsnivået ligger over gjennomsnittet. Allikevel synes vi at kvinnene som har svart uttrykker noe alment, noe som de fleste vil kunne kjenne seg igjen i. En viktig utskillingsfaktor har nok vært lengden på skjemaet, og at det faller lettest å svare for dem som er vant til å uttrykke seg skriftlig, og som har tenkt ganske mye på seksuelle spørsmål fra før. Men det er også mange som har skrevet seg gjennom svarene og på den måten blitt mer kjent med seg selv og som har brukt spørreskjemaet i sin egen erkjennelsesprosess. Spørsmålene tar også mest utgangspunkt i heterofile kvinners situasjon, noe som har gitt få svar fra lesbiske.

Skjemaet består hovedsakelig av spørsmål med åpne svaralternativer, og vi har i hovedsak bearbeidet dataene kvalitativt. Problemstillingene vi har konsentrert oss om, har utviklet seg underveis. Etter hvert fant vi ut at vi kunne si ganske mye om hvilke seksuelle behov kvinner har, hva de definerer som seksuell glede og hvilke barrierer og muligheter kvinner møter når det gjelder å realisere disse behovene, til tross for et nokså teknisk orientert skjema.

ma. Vi har også fått vite en god del om ulike livsfaser, om jenters seksuelle liv, om tenåringer og om eldre kvinner.

Tidlig seksualitet og seksuelle fantasier

Kvinneundersøkelsen bekrefter at seksuelle følelser utvikles fra tidlige barneår. Mange kvinner husker seksuelle leker og tidlig onani. Dette har vært positive erfaringer når barna har fått være i fred. Men flere forteller om angst og skyldfølelse ved at voksne har grepet inn med forbud og straff.

Mange jenter har vært utsatt for seksuelt press i ungdomstida. Men når jenta selv ønsker det og er med på å styre situasjonen, kan tidlige seksuelle opplevelser være gode.

71% av kvinnene forteller at de har seksuelle fantasier. Noen bygger fantasiene på sine egne positive opplevelser eller forestiller seg noe de ønsker, men sjelden oppnår. Andre har mer tabupregede fantasier som de aldri kunne tenke seg å prøve ut i praksis. For disse kvinnene blir skillet fantasi/virkelighet svært viktig. Få kvinner (4%) har masochistiske fantasier med overgrep og vold som tema.

Hvordan orgasmen oppleves og hva den betyr for kvinner

Orgasmen oppleves forskjellig fra kvinne til kvinne og fra situasjon til situasjon. Kvinnene beskriver små og store orgasmer og hvordan kroppen kan reagere på ulike måter. Kvinneundersøkelsen gir ikke holdepunkter for oppfatningen om at kvinner opplever to atskilte orgasmetyper – clitoris- og vaginalorgasme. Det ser snarere ut til at kvinnens egen aktivitet, stemningen omkring og forholdet til partneren er av større betydning for orgasmeopple-

velsen enn hvor på kroppen stimuleringen skjer.

89% av kvinnene sier at orgasmen er viktig for dem og 96% av kvinnene kan oppnå orgasme – enten alene eller sammen med en partner. Halvparten av kvinnene sier likevel at orgasme ikke behøver å være en forutsetning for vellykket sex. Det seksuelle samværet kan være et mål i seg selv. Press til samleie stenger ofte for positive seksuelle opplevelser. Når det gjelder orgasme vil kvinnene selv bestemme når de vil ha den.

Den personlige utformingen av en seksuell teknikk er viktig for de fleste kvinnene. De understreker også at trygghet, tid nok, egen lyst og kontakt med partneren er forutsetninger for gode seksuelle opplevelser. Mens teknikkene er individuelle, ser kravet om trygghet og nærhet ut til å være felles for kvinnelig seksualitet.

Betydningen av onani og samleie

Onani og samleie kan representere ulike verdier og ha ulik betydning for kvinner. Samleiet er ikke den sikreste veien til orgasme – likevel foretrekker de fleste samleiet. Onani er den sikreste måten kvinner får orgasme på – likevel er ikke alle onaniopplevelsene lystpregede. Flere kvinner opplever en vanskelig splittelse: onani gir fysisk tilfredsstillelse, ikke psykisk – mens samleie gir psykisk tilfredsstillelse, ikke fysisk. Samleiet representerer fellesskap og kontakt med partneren for de fleste kvinnene. For mange representerer onani frihet og selvstendighet.

Kommunikasjon og samliv

60% av kvinnene mener partneren forstår hva de ønsker seg. Men fordi det

ikke finnes "standardoppskrifter" på hva kvinner vil ha, må kvinnene formidle til partneren hva de synes er godt. For mange er dette vanskelig å snakke om. Forutsetninger for kommunikasjon er at partneren respekterer kvinnens behov – men også at kvinnen selv ikke forventer at partneren uten videre kan gjette seg til hva hun vil.

Halvparten av kvinnene som har svart var gift, ca. 1/4 levde i faste forhold med en partner uten å være gift, og resten var enslige. Knappt 5% av svarene kom fra lesbiske eller bifile kvinner.

De fleste kvinnene sier de helst vil ha en fast partner – at det gir muligheter for følelsesmessig trygghet og åpenhet. Men flere kvinner forteller også om motsetninger, undertrykking og kjedsomhet i ekteskapet. Ca. 1/3 av kvinnene som levde i ekteskap eller fast parforhold hadde erfaringer med et annet forhold utenom.

Seksuell tvang

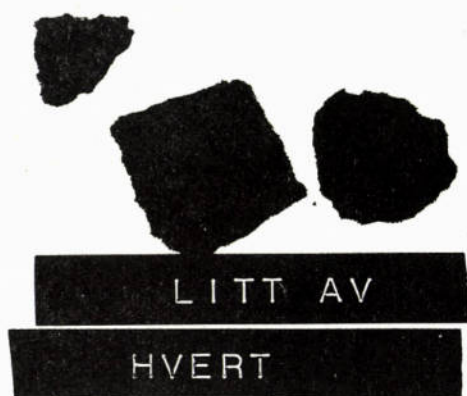
Seksualiteten oppleves som en positiv kraft av de fleste, men mange har også hatt smertefulle og angstfulle seksuelle opplevelser. 4% av kvinnene har vært utsatt for voldtekt i den tradisjonelle definisjonen av ordet, der mannen har brukt fysisk makt for å tvinge henne til samleie. Ingen av disse voldtektene har vært anmeldt til politiet. 43% av kvinnene har opplevd å bli psykisk presset til samleie mot sin vilje, men 3/4 av disse vil ikke bruke ordet voldtekt om sine erfaringer. Et gjennomgående trekk er at kvinnene bebreider seg selv og føler skyld når de er blitt presset til samleie.

Eldre kvinner

27 av kvinnene som har svart er over 50 år. Noen har kjent overgangsalderen

som en styrke ved at angsten for graviditet forsvinner. Andre forteller at idealbildene av unge, attraktive kvinner skaper en negativ selvfølelse i den tiden. Bare få kvinner som har svart mener at selve klimakteriet har skapt større problemer. De eldste kvinnene forteller hvordan sykdom og funksjonshemming kan virke inn på seksualiteten og resten av hverdagen. Samtidig gir de uttrykk for at seksuell glede kan vokse med år og erfaring. Seksualiteten dør ikke med årene.

Birgit Bjerck, Jorunn Bjørge,
Siss Danielsen, Brita M. Gulli,
Hilde Ingebrigtsen, Ingeborg Karl,
Kirsti Malterud, Svanhild Storbråten:
Kvinner seksualitet
Den norske kvinneundersøkelsen
Pax forlag, Oslo 1983
241 sider

Informasjon om kvinneforskning, kvinnelige forskere, forsknings- penger m.m.

Sekretariatets informasjonsmappe er nå ferdig og kan bstilles fra vår adresse Munthes gt. 29, Oslo 2. Som vi skrev i forrige nummer av *Nytt om kvinneforskning* inneholder denne mappa en rekke opplysninger som vil være nyttige for kvinner som vil forske, og for kvinner som allerede befinner seg i en forskningssituasjon innen alle fagområder. Når du bestiller, oppgi hvilket fagområde du ønsker opplysninger om.

Innst. S. nr. 140 (1982-83)

Ovennevnte innstilling forelå i mars og skal behandles i Stortinget i slutten av april. Innstillingen er interessant av flere grunner, for oss ikke minst fordi den tar opp kvinnens stilling innen

forskningen. Bl.a. heter det (s. 2) at "Regjeringen er opptatt av å øke kvinneandelen i norsk forskning. For å oppnå større likestilling blant forskerne, er det først og fremst nødvendig å stimulere kvinner til studier som hittil har vært mannsdominerte. Departementet mener at kvinner bør gis fortrinnsrett til et antall rekrutteringsstillinger i de enkelte fagområder."

Innstillingen har på s. 6 et eget punkt om "Skjev kjønns sammensetning". I synet på dette spørsmålet har komiteen delt seg i et flertall (Arbeiderpartiet og Senterpartiet) og et mindretall (Høyre og Kristelig Folkeparti). Partiene er noe uenige om styrken av de virkemidler som skal settes inn for å rette opp skjevheten, men mye er de enige om. Bl.a. foreslår begge parter at det bør nøye vurderes om en kan finne tjenlige former for særskilte rekrutteringsprogram for kvinner (mindretallet). – Flertallet slutter seg til forslaget om at det skal avsettes midler til et rekrutteringsprogram spesielt for kvinner innenfor fag der kvinnerepresentasjonen er lav. Dette og mye annet interessant finner vi i innstillingen. Vil du skaffe deg den, så bestill fra *Offentlige publikasjoner, Tollbugt. 31, Oslo 1.*

Bibliografier over humanistisk og medisinsk kvinneforskning

Arbeidet med å lage bibliografiske oversikter over *humanistisk* og *medisinsk* kvinneforskning er nå i gang. Om det skulle være noen som driver med prosjekter eller vet om publikasjoner som ikke er registrert ved universitetene, distriktshøgskolene eller de frittstående forskningsinstitusjonene, er vi taknemlige for tips. Vi oppfordrer også alle dem som har fått henvendelser fra oss om å svare, også hvis en ikke har noe av interesse. (Så slipper vi å purre.) Vårt mål er at bibliografiene skal bli så fullstendige som mulig, og til det trenger vi hjelp.

Mette Elise Nordrik

Sekretariatet for kvinneforskning

NAVFs senter for barneforskning

NAVFs senter for barneforskning har nå kommet ut med *Barn* som er første nummer i en skriftserie som vil komme kvartalsvis.

Formålet med serien er å skape kontakt mellom forskere og brukere. Artiklene vil ha en lett popularisert form og tar opp emner fra alle tenkelige fagfelt som berører barns oppvekst og liv i Norge.

Barn vil også inneholde informasjon om konferanser og seminarer, om aktuelle igangværende forskningsprosjekter, samt informasjon om nye bøker og rapporter av ulike slag som omhandler

forskning om barn i Norge. Skriftet vil også gi rom for debatt om aktuelle emner i barneforskningen.

I første nummer er det en kort presentasjon av NAVFs senter for barneforskning, "Barnepsykologiens røtter og greiner", "Barneforskninga sine føresetnader" og "Barnas Kort og Godt".

Bladet kommer med 4 nummer i året og 1-års abonnement koster kr. 50,-. Ytterligere informasjon kan fåes ved henvendelse til NAVFs senter for barneforskning, Universitetet i Trondheim, 7055 Dragvoll.

Egen delegasjon for likestillingsforskere i Sverige

Svenskene har fått et fast organ hvis oppgave skal være å stimulere til kvinneforskning og likestillingsforskning.

Bakgrunnen for opprettelsen av delegasjonen er at den svenske Jämställdhetskommitten i desember 1981 besluttet at en skulle utrede spørsmålene omkring forskning og likestilling. I juni 1982 vedtok Riksdagen at likestillingsforskning skal være et prioritert område, og at likestillingsaspektet bør gis høy prioritet innen all forskning.

Resultatet av Jämställdhetskommittens utredning, som innebærer en rekke forslag til tiltak, foreligger i dag i boka *Om hälften vore kvinnor ... SOU, 4: 1983, Jämställdhetskommittens betänkande om kvinnor i forskningen*. Forslagene berører organisering av forskning, opprettelse av stillinger for å kunne drive likestillingsforskning, kvinnelige forskeres vilkår, rekruttering og ansettelse og områder som er viktige både for likestillingsutvikling og for å øke andelen kvinner blant forskerne.

Den tidligere Jämställdhetskommit-

ten er nå oppløst og en egen avdeling er opprettet i Arbetsmarknadsdepartementet. Denne avdelingen består av et Jämställldhetsråd og Delegationen för jämställldhetsforskning (JÄFO), i sistnevntes styre sitter det både forskere og politikere.

Fra frontlinjene i Nederland

Kvinneforskere og studenter okkuperer universitetet i Leiden

I november 1982 skjedde det noe som fikk det gamle og ærverdige universitetet i Leiden til å riste i sine grunnpillarer. Kvinner, studenter og forskere, okkuperte administrasjonen til Det samfunnsvitenskapelige fakultet og holdt stand i 15 dager, til de fikk innvilget sine krav. Disse gikk ut på å få beholde tre deltids stillinger i kvinnestudier for 1983, som fakultetet nektet å finansiere. Stillingene var knyttet til sosiologi, kulturell antropologi og pedagogi, og var opprettet for to år i 1980. (En fjerde stilling, som var knyttet til psykologi, var forlenget til ut 1983.) Forutsetningen var at arbeidet skulle evalueres etter disse to år og ved en positiv vurdering skulle engasjementet forlenges. Ved periodens utløp forelå det svært positive uttalelser fra instituttrådene, og fakultetsrådet ikke minst, fordi kvinnestudiene har samlet et rekordstort antall studenter (omkring 650). Men de samme organer som ytret seg i rosende vendinger, erklærte ikke å kunne finansiere tiltaket videre. Det dreide seg om 100 000 gylden (260 000 kr) på et budsjett på 21 millioner. Kvinnene som støttet kvinnestudiene, ble dermed så rasende at de

omgående okkuperte fakultetets administrasjonsbygning og holdt seg der i 15 dager.

Innen kort tid samlet det seg mange titalls okkupanter. De forlangte at kvinnestudier skulle bli en integrert del i fagene, og at finansieringen skulle garanteres for tiden fremover. Presse og radio ble skjaltet inn, parlamentsmedlemmer ble kontaktet, og det tverrpolitiske kvinnesamarbeid ble informert. Det strømmet inn solidaritetserklæringer fra utallige kvinneorganisasjoner, fra Likestillingsrådet og politiske partier. Spørsmål ble stilt i Parlamentet, og snart var aksjonen kjent over hele landet. Okkupantene selv kortet ventetiden med å lage informasjonsmateriale, arrangere diskusjoner over strategier for kvinnestudiene og holde foredrag. De stelte i stand underholdning og holdt humøret oppe hos stadig nye kvinner som deltok, ved å synge og spille teater.

Etter 15 dagers brevveksling og forhandlinger med styre- og rådsmedlemmer på universitetet og fakultetet, oppnådde kvinnene å få gehør for sitt krav om igjen å få satt saken opp på dagsorden. Og på neste møte sto plutselig "Kvinnestudier" på budsjettet for 1983, som om ingenting var hendt. Kvinnene forbereder seg nå på en større offensiv for å kunne sikre kvinnestudienes videre eksistens. De er knapt kommet over forbauselsen over hva de har utrettet, og de kan nesten ikke fatte at de har klart å mobilisere en slik slagkraftig aksjon:

"Vi har undervurdert vår styrke. Hadde noen for 15 dager siden fortalt at det ville gå slik det gikk, ville vi ha trodd hun var sinnsforvirret."

Synnøve des Bouvrie
Institutt for språk og litteratur,
Universitetet i Tromsø

Undersøkelse om veterinærers arbeidsforhold

NAVFs sekretariat for kvinneforskning har mottatt en rapport fra en undersøkelse om veterinærers arbeidsforhold, hvor hovedvekten er lagt på de kvinnelige veterinærers arbeidssituasjon.

Undersøkelsen er basert på spørreskjema som ble avgitt våren -78. 5 kvinnelige studenter ved Norges Veterinærhøgskole har utført undersøkelsen.

Veterinæryrket har tradisjonelt vært et mannsdominert yrke. Fram til våren 1978 er det utdannet i alt ca. 60 kvinnelige og ca. 1000 mannlige veterinærer. Den første kvinnelige veterinæren ble uteksaminert i 1945. Før hun fikk begynne på studiet, hadde det i flere år vært strid i professorrådet hvorvidt jenter skulle tas opp. Siden 1975 har studentkullet ved Norges Veterinærhøgskole bestått av omtrent halvparten jenter. Vi har den tilsvarende utviklingen i de andre skandinaviske land.

Ved utformingen av spørreskjemaet var de primært interessert i å undersøke om det er noen forskjell på menns og kvinners evne til å utføre veterinært arbeid, og hva denne eventuelle forskjell kunne skyldes. Presentasjonen av undersøkelsen er delt opp i 3 hovedavsnitt. I første del redegjøres det for materiale, deretter de metoder de har benyttet, og til slutt resultatene.

Gruppen håper at resultatene fra undersøkelsen kan bringe klarhet i en del forhold vedrørende kvinnelige veterinærers arbeidssituasjon.

Office automation and women's work in Finland

Abstract of the project

The aim of the project is to study the consequences of the office automation for an individual and the social collective she is a part of at work. The economic effects of the OA are not directly included in the study.

At the first phase the aim has been to get an overall picture of OA situation in Finland. We have interviewed representatives of the most important vendor organizations, representatives of user organizations and some consultants who develop and plan OA systems. The following areas were covered in the questions: background knowledge of the interviewed organizations; the trends of applications, selling rates, quality of typical user organizations; planning of the introduction process of OA; training and qualification requirements; changes in work roles and in job content; employment.

At the first phase our main generalizations and interpretations of the data gathered are following: 1) OA does not cause unemployment by direct dismissals but indirectly by reducing the number of job opportunities and through the mechanism of so called "natural decrease" within an organization. 2) On the ground of our first phase data we cannot say much about the impacts of OA on work roles and work content. We would say that OA and WP systems make the existing division of work and the organization at the work place more efficient. We would expect that the impact of OA on work roles and work content would depend on the substantive content of the tasks and of

the organization's goals. 3) Both the representatives of the vendors and the users organizations emphasized motivation as a precondition for learning to use the systems. The representatives of user organizations mentioned also the basics of EDP as an important requirement for the use. The short training courses are now organized almost entirely by the vendors and it seems to be quite clear that the present training practice and the requirements of using OA systems are in a big contradiction with each other.

At the second phase we will do 4-6 case studies in the official and the private sector. Our aim is to do some kind of action research which would activate office workers, especially female office workers, to analyse their own position in the work process and their own work content so that they themselves would become active in the realization process of OA system. Our methods are questionnaires, observations and qualitative individual methods (depth interviews, diary reports, activating group discussions).

Liisa Rantalaiho og Päivi Korvajärvi

Kvinne- folkehögskolan i Sverige

Bak skolen står Stiftelsen for kvinnofolkhögskolan. Den har følgende målsetting:

Stiftelsen Kvinnofolkhögskolan har som hovedoppgave å fremme kvinners studier og utdanning.

All virksomhet skal drives av kvinner og for kvinner. Den skal også fremme forståelse og solidaritet mellom kvin-

ner fra ulike kulturer. Virksomheten skal være religiøs og partipolitisk ubundet. Stiftelsen skal støtte virksomhet som tar utgangspunkt i kvinners livssituasjoner, livserfaringer, forskning, kultur og historie.

Stiftelsen trenger et grunnbeløp på 20 000 kroner. Dessuten koster det penger å drive skolen. De statlige bidragrekker ikke til alt. De som ønsker kan sende penger til Kvinnofolkhögskolan ved å sende inn et bidrag – lite eller stort. De som ønsker å øremerke sitt bidrag til spesiell anvendelse kan gjøre det, innenfor rammen av målsettingen. Ytterligere informasjon om Kvinnofolkhögskolan kan fås av Stina Sundberg, c/o Kvinnohuset, Gamlestadstorg 12, 415 02 Göteborg.

Pengene kan sendes på postgirokonto i Sverige nr. 4316045-6 eller bankgiro-konto (også Sverige) 959-8194.

U-land, bistand, kvinner

NORAD gjør i økende grad bruk av konsulenter i sin virksomhet. *NORADs arbeidsutvalg for kvinner og bistand* ønsker å komme i kontakt med kvinneforskere som arbeider med u-land og u-landsproblematikk. Interesserte kan henvende seg med en kort CV til Bjørg Leite, NORAD, Boks 8241, Dep., Oslo 1.

Mandagsmøter i Kvinnehuset

9. mai:

Kvinnelige komponister. En konsert ved Tone Drage (piano), Marit Halvorsen (piano), Ragnhild Holm Eide (saksofon) m.fl.

30. juni:

Informasjon om Kvinnehøyskolens kurser i Danmark. Kurs og seminarer i Norden. Kvinneleirer osv.

Likestillings- relevante forsknings- prosjekter

Finansiert av Forbruker- og administrasjonsdepartementet i 1983

Maj Birgit Rørslett, NAVFs utredningsinstitutt, Oslo:

Yrkeshistorisk undersøkelse av kvinnelige akademikere.

Annemor Kalleberg, Arnlaug Leira og Gunvor Strømsheim, Institutt for samfunnsforskning (ISF), Oslo:

Likestilling og forandring av dagliglivets vilkår – et programsamarbeid.

Runa Haukaa, Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo:

Formidling av kvinneforskning.

Ann-Magritt Jensen, Statistisk sentralbyrå, Oslo:

Fruktbarhetsmønsteret i Norge.

Fruktbarhet og yrkesaktivitet.

Annemor Kalleberg, Institutt for samfunnsforskning (ISF), Oslo:

Tid, velferd og likestilling. En studie av husholdsdagens innhold og organisering i barnefamilier.

Tove Stang Dahl og Anne Hellum, Universitetet i Oslo:

Pengeforvaltning og felleseie i ekte-skap. En undersøkelse av lovgivning og avtalepraksis med sikte på vurdering av kvinners stilling.

Agnes Andenæs, Psykologisk institutt, Universitetet i Trondheim:

Drabantby på landet – kvinners livsform og barns utviklingsmuligheter.

Anne-Lise Ellingsæter og Gunvor Iversen, Statistisk sentralbyrå, Oslo:

Arbeidsmarkedstilpasninger blant ektefeller – struktur og fordelingsresultat.

Sissel Lund, Institutt for presseforskning, Universitetet i Oslo:

Kvinnens bruk av massemedia.

PUBLIKASJONER

Bøker

Bruusgaard, Elin:

Ansikt til ansikt.

Gyldendal Norsk Forlag 1982.

Drastrup, Jette (red.):

Pigeoppdragelse/pigeliv.

Emmeline, København 1982.

Henning, Margaret og Anne Jardim:

Kvinner i ledende stillinger.

Dreyer 1982.

Jamholt, Tone B., Kristin Moksnes og

Britt Schultz (red.):

På dagsorden: 6-timers dagen.

Tiden Norsk Forlag 1982.

Midtbø, Ragnhild og Liv Sannum (red.):

Av mor er du kommet. Opplæring til likestilling.

Universitetsforlaget 1982.

Skrede, Kari og Kristin Ternes (red.):

Studier i kvinners livsløp.

(Kvinnerns levkår og livsløp.)

Universitetsforlaget 1983.

Stokland, Torill, Mallica Vajrathon

og Davidson Nicol (red.):

Creative women in changing societies. A quest for alternatives.

Transnational Publishers, Inc., New York 1982.

Rapporter, prosjektnotater, artikler og oversikter

Djønne, Berit Kristoffersen, Stefania Halldorsdottir, Live Lingaas Hanssen, Solveig Nygaard, Inger-Johanne

Stockinger:

Undersøkelse om veterinærers arbeidsforhold. Med hovedvekt på kvinnelige veterinærers arbeidssituasjon. Oslo 1979.

Ervervspædagogik, Teknologisk Institut:

Kvinder og teknologi. Rapport fra seminar 10.-11.8.82. Tåstrup, Danmark 1983.

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Likestilling nr. 1/83.

Fysisk institutt, Universitetet i Oslo:

Myke jenter i harde realfag: "The missing half." En delrapport fra skoleforskningsprosjektet "Jenter og fysikk", støttet av KUD. Jan. 1983.

Hennestad, Bjørn W.:

Experiments with industrial democracy — some paradoxes (Working Paper Series 82/17 fra Bedriftsøkonomisk Institutt).

Jämställhetskommitten:

"Om hälften vore kvinnor." Jämställhetskommittens betänkande om kvinnorna i forskningen. SOU 1983: 4.

Karlsen, Kirsten:

Kjønnskvoteering — et debattheft. Likestillingsrådet 1983.

Kaul, Hjørdis:

Når fravær er nærvær. Småbarnsforeldres bruk av omsorgspermisjoner. (Fra rapportserien: Arbeid og fravær. Institutt for industriell miljøforskning, NTH.)

Klykken, Aase Jackson, Unni Klepper og Pat Joynet:
The presence and potential of women in management. (Working Paper Series 82/18 fra Bedriftsøkonomisk Institutt.)

Kvande, Elin:
Kvinner og høyere teknisk utdanning. Delrapport om rekruttering og rekrutteringstiltak. (Institutt for industriell miljøforskning, NTH.)

Lavik, Randi:
"Vi har det så bra." Kvinners forbruk og velferd i et bygdesamfunn. Forskningsrapport nr. 42/83 fra Fondet for markeds- og distribusjonsforskning.

NAVFs utredningsinstitutt:
Statsbudsjettet for 1983. En oversikt over bevilgningsforslag, nye stillinger og prinsipielle utsagn som berører universiteter og høyskoler og institusjoner med forskning. (Notat nr. 2/1982.)

NAVFs utredningsinstitutt:
Finansiering av de nye doktorgradene. Notat nr. 5/1982.

Nielsen, Ruth:
Equality legislation in a comparative perspective — towards state feminism? Women's Research Centre in Social Science, København 1983.

Nymoen, Ingrid:
Salmer, språk og gudsbilder (særtrykk fra Kirke og Kultur).

Olsen, Venke:
Hva er grunnlaget for bevaring og utvikling av finsk kultur i Nord-Norge? Et forsøk på situasjonsanalyse av finskættede i Finnmark og Nord-Troms som etnolingvistisk minoritet. (Arbeidsrapport fra prosjektet Finsk kulturforskning i Nord-Norge, Universitetet i Tromsø.) Desember 1982.

Pohjoismaissa, Perheoikeus:
Familieret i Norden. Rapport fra Nordisk Råds konferanse 10.-12.5. 82. NU (Nordisk Udredningsserie) 1982: 5.

Telemark distriktshøgskole:

Seminar om kvinner i forskning og undervisning. Rapport fra likestillingsseminaret 10. mars 1982.

UNESCO:

Study on portrayal of men and women in school textbooks and children's literature in the Ukrainian Soviet Socialist Republic. November 1982.

Vidar, Grete:

Kvinner helse og arbeidsmiljø. En litteraturstudie om kvinnelige industriarbeideres helse og arbeidsmiljø. Universitetet i Tromsø 1982.

Vollan, Kåre:

Kontinentalsokkel-orientert forskning. En oversikt over rekruttering av personale til kontinentalsokkelrettet FoU i 1981 og behovsanslag for forskere i institutt- og industrisektoren for årene 1985 og 1990.

Women's Research Centre in Social Science, København:

Theoretical and Methodological Problems in Research on Women in Developing Countries. Arbejdsnotat nr. 5/82, desember 1982.

Women's Research Centre in Social Science, København:

Women's Research in Denmark: an overview of current research in the social sciences. Arbejdsnotat nr. 2/83, mars 1983.

World Health Organization (WHO):

Women and breast-feeding.

Zilliacus-Tikkanen, Henrika:

Kvinnlig och manlig journalistik. Nyhetsvärdering ur jämställdhets-synsvinkel. Kvinno-forskningsstenciler 1983: 1 fra Delegationen för Jämlikhetsärenden i Finland.

Tidsskrifter

- Barn nr. 1/83. Nytt fra forskning om barn i Norge. (NAVFs Senter for barneforskning, Trondheim.)
- Crew reports (Centre for Research on European Women) jan. og feb. 1983
- Forum för kvinnliga forskare och kvinneforskning i Umeå, Informationsblad 1/83
- Forum för kvinnliga forskare och kvinneforskning i Lund, jan. 83
- Hertha nr. 2/83
- KjerringRåd nr. 1/83
- Kvinnejournalen nr. 1/83
- Kvinnobulletinen nr. 1/83
- Materialisten nr. 1/83
- Ny litteratur om kvinner. En bibliografi, 1982: 3/4
- NYCK nr. 18 og 19 (Nyhedsbrev fra Center for Samfundsvidenskabelig kvindeforskning)
- Ottar nr. 6/83 (Populærvitenskapelig tidsskrift fra Tromsø Museum), temanummer om kvinnearbeid i ending.
- Signs, Vol. 7, No. 2
- Syn og Segn nr. 1/83
- Tværtanten. Informationsblad 1983: 1 fra Forum för kvinnliga forskare och kvinneforskning i Göteborg
- Win News No. 1/83
- Women and the labour market. Research Newsletter No. 6, Feb. 1983
- Women in Portugal, Supplement No. 11 to Women of Europe
- Women of Europe No. 27 – Sept./Oct., Nov./Dec. 82
- Women's Studies International Forum. Special Issue: Reassessments of "first wave" feminism. Guest Editor: Elizabeth Sarah.

Arbeidsnotater

- Arbeidsnotat nr. 7/78:
Kvinnerens plass i levekårsundersøkelsen. Av Ingeborg Astrid Kleppe.
- Arbeidsnotat nr. 4/79:
Kvinnefellesskap og kvinneinteresser. Ved Siri Gerrard, Aud Grandau-net, Marit Hoel og Merete Lie. Arbeidsnotat nr. 2/79 fra veiledningsprosjektet.
- Arbeidsnotat nr. 5/79:
Lønnet og ulønnet omsorg. En seminarrapport.
- Arbeidsnotat nr. 2/80:
Teori og metode i kvinneforskningen. Rapport fra en konferanse.
- Arbeidsnotat nr. 1/81:
Forholdet mellom kvinneforskningen og kvinnebevegelsen. Rapport fra et seminar.
- Arbeidsnotat nr. 2/81:
Kvinner, overgang og aldring. Rapport fra et seminar.
- Arbeidsnotat nr. 2/82:
Oversikt over samfunnsvitenskapelig forskning om kvinner. Litteratur og prosjekter. Ved Marianne Noodt.
- Arbeidsnotat nr. 1/83:
Humanistisk konferanse om kvinneforskning. Konferanserapport.

Øvrige nummer er utsolgt!

Sekretariatets styre:

Professor Ase Hiorth Lervik, leder
(repr. for humaniora)
Forsteanamuensis Grete Botten
(repr. for medisín)
Konsulent Per Miljeteig-Olssen
(repr. for FAD)
Professor Agnar Sandmo
(repr. for NAVFs styre)
Forsker Kari Skrede
(repr. for samfunnsvitenskap)
Professor Else-Ragnhild Neumann
(repr. for naturvitenskap)

Varamedlemmer:

Professor Jorunn Hareide
Stipendiat Marianne Thoresen
Konsulent Ragnhild Grennes
Professor Francis Sejersted
Amanuensis Beatrice Halsaa
Forsteamanuensis Odd Erik Johansen

I sekretariatet:

Daglig leder Aina Schiotz
Konsulent Hege Skjeie
Forstekontorfullmektig Kirsten Faldås
Forstekontorfullmektig Guro Helgerud
Forskningsleder Helga Maria Hernes

KVINNEVERNSAKTIVITET , OSLO
Adresse
KVINNEVERNSAKTIVITET
KVINNEVERNSAKTIVITET
KVINNEVERNSAKTIVITET

Returadresse:
NAVF's sekretariat
for kvinneforskning
Munthes gt. 29
Oslo 2